

Een broedende kip moet je niet storen

Evaluatie gebiedsproces Broekheurne

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
1. Inleiding	3
2. Over de evaluatie: opzet en uitvoering	4
2.1 Onderzoeksmethode	4
2.2 Selectie van respondenten voor de evaluatie	5
Dataverzameling: 25 gesprekken met betrokkenen in het gebiedsproces	6
3. Bevindingen	8
3.1 Het grote narratief: een samenvattende reconstructie	8
FASE 1 : Gebiedsregisseur bouwt vertrouwen op in de Broekheurne	9
FASE 2: Frictie maakt belangen zichtbaar en tornt aan broos vertrouwen	9
FASE 3: Goed initiatief, prima proces, maar nog veel losse eindjes	11
3.2 De rode draden in de verhalen over het gebiedsproces.	12
Rode draad 1 Waardering voor idee en aanpak van het gebiedsproces	12
Rode draad 2 Onafhankelijke gebiedsregisseur was een goede keuze	13
Rode draad 3 Discussie over wind was bepalend moment in het proces	15
Rode draad 4 Wind als leermoment voor proces over kaders en rollen	17
Rode draad 5 Behoeftte aan eerlijkheid, duidelijkheid en transparantie	19
Rode draad 6 Veel beleid, regels en richtlijnen nog in ontwikkeling	20
Rode draad 7 Belangen spelen altijd een rol in zo'n proces	21
Rode draad 8 Communicatie en planning als verbeterpunt	22
Rode draad 9 Deskundigheid en expertise ontbreekt bij gebruikers	24
Rode draad 10 Te weinig integraal, te veel aandacht energievraagstuk	26
Rode draad 11 Twijfel over invloed en ook wat argwaan over proces	27
Rode draad 12 Nog veel vragen en losse eindjes in laatste fase	28
4. Aanbevelingen	31
Aanbeveling 1: De basis en intentie van het proces zijn goed: houd hieraan vast	31
Aanbeveling 2: Accepteer de verbeterpunten als waardevolle feedback	31
Aanbeveling 3: Geef vooraf zoveel mogelijk duidelijkheid	31
3a - Bepaal de kaders en geef openheid van zaken	31
3b - Kies bewust en zorgvuldig het participatieniveau	32

3c - Beschrijf het besluitvormingsproces in iedere fase	33
3d - Communiceer transparant over ieders rol en speelruimte	33
Aanbeveling 4: Kies opnieuw voor een onafhankelijke gebiedsregisseur	33
Aanbeveling 5: Zet steviger in op communicatie en ondersteuning	33
Aanbeveling 6: Bewaak de integrale aanpak	34
Aanbeveling 7: Vertel van begin tot eind een evenwichtig verhaal	34

1. Inleiding

In de Broekheurne, het landelijk gebied ten zuiden van Enschede, is begin 2022 een onafhankelijk gebiedsproces gestart. Drie opdrachtgevers, de buurtkring Broekheurne, Stawel en de gemeente Enschede, hebben in april 2022 een onafhankelijke gebiedsregisseur opdracht gegeven om samen met het gebied Broekheurne een gebiedsagenda op te stellen. Deze gebiedsagenda moet een toekomstbeeld bevatten voor het gebied én een meerjarig maatregelenpakket om daar te komen. Het gaat daarbij om een integrale gebiedsontwikkeling waarin thema's als landbouw, natuur, landschap, water, leefkwaliteit, wonen, recreatie en duurzame opwek van energie met elkaar in balans moeten zijn. De inwoners en bedrijven in het gebied Broekheurne hebben een belangrijke stem bij het opstellen van de Gebiedsagenda.

Aanleiding en doel van de evaluatie

De gebiedsaanpak Broekheurne is het eerste gebiedsproces in de gemeente Enschede waarin op deze manier is samengewerkt. Er is gekozen voor het werken met een onafhankelijke gebiedsregisseur, drie opdrachtgevers en er is fors ingezet op participatie in de vorm van co-creatie. De aanpak in de Broekheurne wordt gezien als hét voorbeeld voor de gebiedsgerichte aanpak in de rest van het landelijk gebied in Enschede. Het gebiedsproces in de Broekheurne is óók een leerproces. Want deze manier van samenwerken is grotendeels nieuw voor alle betrokkenen in het proces. Daarom is het belangrijk dit gebiedsproces én het leerproces dat daarbij hoort, te evalueren. Hoe hebben mensen het gebiedsproces beleefd, wat hebben ze ervaren? Wat waren bepalende en belangrijke momenten in het proces? En welke lessen hebben we met elkaar te leren als we ervoor kiezen om op deze manier samen te werken? Daarover gaat dit evaluatierapport. Het bevat de lessen van de Broekheurne. Deze lessen zijn bruikbaar voor participatieprocessen in het algemeen en gebiedsprocessen in het bijzonder.

Over de titel van dit evaluatierapport, een broedende kip moet je niet storen

In één van de gesprekken die we hebben gevoerd voor dit evaluatierapport werd de metafoor van de broedende kip gebruikt om aan te geven wat een gebiedsproces als dit nodig heeft. Die metafoor bleek treffend voor het verhaal over de Broekheurne. Het advies is om een broedende hen een afgeschermd plekje te geven om te voorkomen dat andere kippen op het nest gaan zitten. Daarnaast merkt een kip op wanneer er geen leven in een ei zit. Als dat het geval is, duwt de kip deze eieren vaak zelf uit het nest. Als het broedproces z'n natuurlijke beloop krijgt, beginnen de kuikens die wél levensvatbaar zijn vanzelf te piepen en komen uit het ei.

2. Over de evaluatie: opzet en uitvoering

De gemeente Enschede doet, samen met haar medeopdrachtgevers de Buurtkring Broekheurne en Stawel, het gebiedsproces in de Broekheurne. Met deze evaluatie wil de gemeente inzicht geven in een aantal vragen.

1. Ervaring en beleving: hoe hebben betrokkenen dit gebiedsproces in Broekheurne ervaren en beleefd? Wat was waardevol en wat werkte er minder goed?
2. Belangrijke momenten in het proces: wat zijn bepalende en belangrijke momenten geweest in het proces volgens betrokkenen?
3. Lessen voor uitrol van de Gebiedsgerichte Aanpak in de toekomst: wat betekenen deze ervaringen en welke lessen zijn er te leren uit dit proces voor volgende gebiedsprocessen?

2.1 Onderzoeksmethode

In dit soort processen spelen twee stromen. Een bovenstroom en een onderstroom. De bovenstroom is rationeel en zichtbaar. Hier bevinden zich opgaven en doelstellingen, beleid, visie, regels, richtlijnen en genomen besluiten. De onderstroom is niet tastbaar maar wél voelbaar in dit soort processen. In de onderstroom bevinden zich gevoelens, belevingen, belangen, overtuigingen, drijfveren, motivaties, persoonlijke waarden en eerdere ervaringen en herinneringen. In dit soort participatieprocessen heeft wat zich afspeelt in de onderstroom, vaak grote invloed op de bovenstroom. Maar ook vice versa. Wat er gebeurt in de bovenstroom, heeft grote invloed op de onderstroom. De verschillen tussen

bovenstroom en onderstroom worden vaak geïllustreerd met het beeld van de ijsberg.

Om de vragen die centraal staan in deze evaluatie te beantwoorden, hebben we narratief onderzoek gedaan. Een bijzondere vorm van kwalitatief onderzoek waarin we aan de hand van persoonlijke en authentieke verhalen van betrokkenen inzicht krijgen in zowel de bovenstroom als onderstroom in het proces. In narratief onderzoek werken we met open vragen die de verteller op verhaal brengen

rondom een vraagstuk of fenomeen waarover we verhalende data willen verzamelen. In deze narratieve evaluatie staat de ervaring en beleving in en met het gebiedsproces centraal. Die ervaringen bevatten lessen over wat goed ging of mogelijk beter kan in de toekomst. Deze verhalen vormen de onderzoeksdata.

Kader 2.2 Over de methodiek: narratief onderzoek

Narratief onderzoek is een bijzondere vorm van kwalitatief onderzoek. Binnen deze aanpak vormen de verhalen die we verzamelen bij de verschillende betrokkenen de data.

Wat verhalen zichtbaar maken

Wij mensen ontwikkelen verhalen om betekenis te geven aan wat wij ervaren en meemaken. Onze verhalen zijn reconstructies van ervaringen die we in de werkelijkheid hebben opgedaan. Ze maken concreet en zichtbaar hoe wij die ervaringen beleven en er betekenis aan geven. Wie luistert naar deze verhalen, krijgt goed inzicht in dilemma's die mensen hebben ervaren of tegen welke situaties ze zijn aangelopen, welke keuzes zij hebben gemaakt om daarmee om te gaan en wat hen daarbij heeft geholpen of wat een situatie juist ingewikkelder heeft gemaakt.

Persoonlijke reconstructies

Zo'n verhaal is een persoonlijke reconstructie van de werkelijkheid en geeft een (subjectieve) beleving van die werkelijkheid weer. Daarmee staat een verhaal overigens niet tegenover feiten: het zijn *facts-as-experiences*. Eén verhaal geeft natuurlijk nog geen inzicht in een fenomeen of vraagstuk. Net zoals kwantitatief onderzoek wordt gedaan onder een groep respondenten, wordt narratief onderzoek of narratieve evaluatie uitgevoerd onder een groep vertellers.

Gemene delers en patronen

Door vervolgens op zoek te gaan naar de gemene delers of patronen in deze verhalen, ontstaat inzicht in het vraagstuk of fenomeen. Want de persoonlijke ervaringen die verhalen weergeven, worden opgedaan binnen een sociale context. Daarmee zeggen ze ook iets over die sociale context. Zoals één verhaal zichtbaar maakt hoe één verteller betekenis geeft aan een situatie of gebeurtenis, geeft een verzameling verhalen inzicht in hoe een groep vertellers betekenis geeft aan een situatie of gebeurtenis.

Bron: Annet Scheringa, narratief onderzoek - [wat verhalen zichtbaar maken](#)

2.2 Selectie van respondenten voor de evaluatie

Voor de evaluatie hebben we gevraagd om een lijst met respondenten die vanuit verschillende perspectieven het verhaal over het gebiedsproces in de Broekheurne kunnen vertellen. Als basis voor de selectie hebben we de stakeholderanalyse gebruikt die is gemaakt bij aanvang van het gebiedsproces. Hierin staan de volgende stakeholdergroepen: gebruikers (oa. boeren, burgers, vertegenwoordigers aan de gebiedstafels), uitvoerders (leden van het kernteam) en beslissers (de drie opdrachtgevers en leden van de bestuurlijke adviescommissie (BAC)). Er is nadrukkelijk gevraagd om een goede afspiegeling van respondenten. Maar wel één waarbij de gebruikers in de meerderheid zijn. Er is ook bewust gevraagd om respondenten waarvan bekend is dat zij zich kritisch over het proces hebben uitgelaten, om ruimte te bieden voor de kritische stem. Er is ook bewust gevraagd om respondenten die zich neutraal hebben getoond in het proces, om ook het neutrale midden een stem te geven. Door de opdrachtgever is vervolgens aan de gebiedsregisseur gevraagd een lijst met respondenten aan te leveren. Deze lijst is getoetst op de criteria en de

voorgestelde verhouding tussen gebruikers, uitvoerders en beslissers. Tussen 3 mei en 17 mei 2023 hebben we 25 betrokkenen gesproken in de verschillende stakeholdergroepen en subcategorieën. In totaal is gesproken met: 15 gebruikers, 8 beslissers en 2 uitvoerders.

Interviewkandidaten in subcategorieën	Stakeholdergroepen
3 opdrachtgevers	Beslissers
5 leden van de BAC (bestuursadviescommissie)	Beslissers
3 leden uit de Gebiedstafel	Gebruikers
3 boeren	Gebruikers
5 kritische inwoners/bewoners uit het gebied	Gebruikers
4 neutrale inwoners/bewoners uit het gebied	Gebruikers
2 mensen van het kernteam die betrokken zijn in de uitvoering	Uitvoerders

Anonimiteit van de gesprekken en respondenten

Er is bewust gekozen voor anonimisering van de gesprekken en de respondenten. Door anonimiteit te garanderen konden vertellers vrij spreken en hun ervaringen delen. Zonder daarbij gehinderd te worden door hun belang, rol of positie. Daarnaast is anonimiteit belangrijk om de focus te houden op de inhoud van het verhaal en niet op de persoon die het verhaal vertelt.

Dataverzameling: 25 gesprekken met betrokkenen in het gebiedsproces

Een narratief interview is een niet-sturend interview. De verteller krijgt de regie over het eigen verhaal en vertelt op basis van de vraag wat hij of zij wil vertellen. Om de vertellers op verhaal te laten komen werken we in deze methodiek met zogenaamde narratieve vragen (zie script). Pas als mensen zijn uitgesproken, vragen we door. Dit zijn nooit sturende en inhoudelijke vragen, maar vragen die nodig zijn om bepaalde dingen in het verhaal te verhelderen (wanneer speelde dit, over wie gaat het, waar liep u tegenaan?). Het doorvragen is alleen gericht op het duiden van de betekenis van de verhalen die mensen vertellen. In deze evaluatie hebben de betekenisgerichte vragen betrekking op de lessen die er volgens de vertellers te leren zijn uit de verhalen die ze delen.

Voor de betrouwbaarheid van het onderzoek is in alle gesprekken door alle interviewers gewerkt met hetzelfde script.

1. *Korte introductie: wie bent u en wat is uw rol in het gebiedsproces? Hoe en wanneer bent u bij dit proces betrokken geraakt?*

2. *Kunt u ons eens meenemen naar een concrete situatie of gebeurtenis in de afgelopen tijd waarvan u zegt: wauw, hier zag je echt hoe waardevol het is om op deze manier met elkaar samen te werken. Dat moeten we echt vaker doen zo!*

Of juist een situatie of gebeurtenis die u meemaakte waarvan u zegt: deze manier van werken, leuk bedacht hoor, maar het werkt niet in de praktijk, dat moeten we voortaan maar niet meer doen zo.

Wat kunnen we hier volgens u van leren?

3. *Als u terugkijkt op wat er allemaal gebeurd is in de Broekheurne, zijn er dan nog andere momenten of gebeurtenissen geweest waarvan u zegt: die waren heel erg belangrijk en bepalend voor dit proces? (Welke momenten waren dat, wat gebeurde er precies en welke lessen kunnen we daaruit trekken?)*

4. *Wat kunnen we nog meer leren van dit proces voor de toekomst? Welke andere dingen wilt u nog meegeven over hoe u de afgelopen tijd ervaren heeft?*

Onafhankelijke onderzoekers

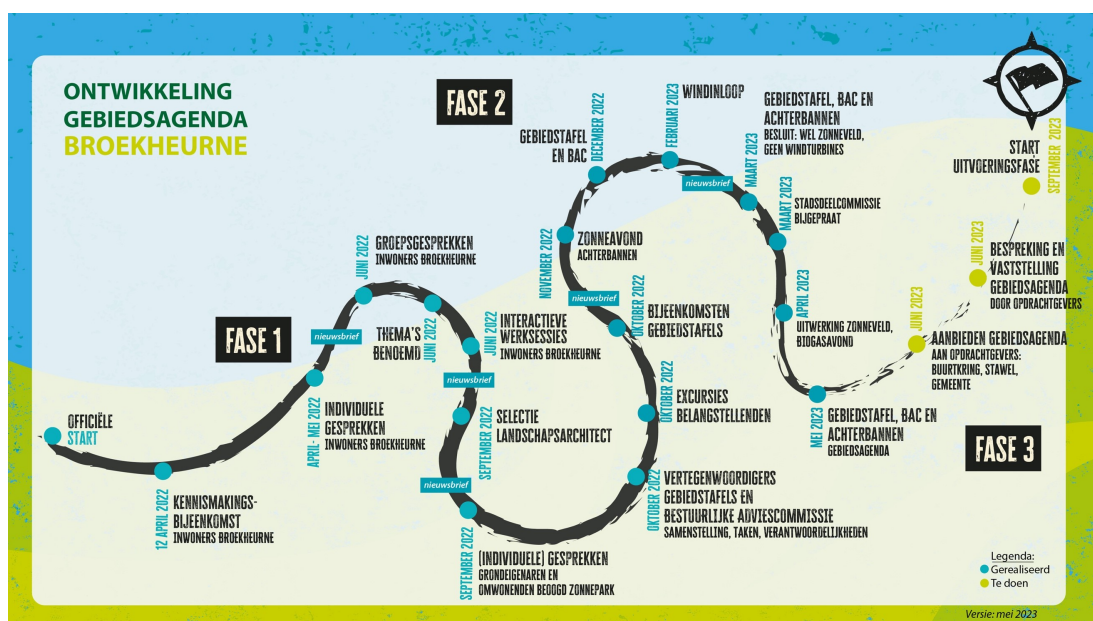
De narratieve evaluatie is uitgevoerd door Storypro in opdracht van de drie opdrachtgevers voor het gebiedsproces: de buurtkring Broekheurne, Stawel en de gemeente Enschede. Het onderzoek is gedaan door vier ervaren en onafhankelijke onderzoekers/ interviewers die opgeleid zijn in het doen van narratief onderzoek. Zij hebben geen belang in het gebied en zijn niet eerder betrokken geweest in het gebiedsproces in de Broekheurne. De één-op-één gesprekken zijn op de plaats en de manier van voorkeur van de geïnterviewde gehouden (op locatie, online of telefonisch). De gesprekken zijn met toestemming van de geïnterviewden opgenomen voor verwerkingsdoeleinden. Voor het doen van een narratieve analyse zijn de gesprekken getranscribeerd en gecodeerd. Daarna zijn de audiobestanden verwijderd. Eén van de 25 gesprekspartners heeft op eigen verzoek schriftelijk gereageerd op de vragen.

3. Bevindingen

We hebben ons in dit onderzoek gefocust op de vraag hoe betrokkenen dit proces hebben ervaren en beleefd, wat volgens hen bepalende en belangrijke momenten in het proces zijn geweest en welke lessen er te leren zijn uit de manier waarop dit proces is verlopen. Hieruit komt een algemeen beeld, wat we hieronder zullen bespreken als het grote narratief. Maar er zit ook een aantal rode draden in: thema's en patronen die in veel verhalen terugkomen en die interessante lessen en aanbevelingen bevatten. Deze rode draden zullen we apart benoemen. Evenals de aanbevelingen: daar wijden we een apart hoofdstuk aan (zie hoofdstuk 4.)

3.1 Het grote narratief: een samenvattende reconstructie

Wat is nu het grotere narratief dat tevoorschijn komt uit al deze verhalen? Allereerst dat alle betrokkenen vol verhalen zitten over wat zich de afgelopen tijd heeft afgespeeld in de Broekheurne en hoe zij dit beleefd hebben. In deze samenvattende reconstructie van ervaringen vertellen we het verhaal van de Broekheurne vanuit 25 verschillende perspectieven. We baseren ons hierbij op de verhalen die we gehoord hebben van de vertellers die we voor deze evaluatie gesproken hebben. Zoals toegelicht in kader 2.1 zijn deze verhalen persoonlijke reconstructies van de werkelijkheid en geven ze een (subjectieve) beleving van die werkelijkheid weer. Het zijn dus *facts-as-experiences*. Deze reconstructie is bedoeld om inzicht te geven welke sentimenten een rol hebben gespeeld en welke ervaring en beleving betrokkenen hebben of hadden gedurende het proces. Als verhaallijn houden we hierbij de procesaanpak aan, die door velen 'de slang' of 'de slinger' wordt genoemd: de kronkelige roadmap die is opgesteld voor de verschillende fasen in het gebiedsproces. Het is daarbij goed om in het achterhoofd te houden dat de verhalen zijn opgehaald in de periode tussen 3 mei en 17 mei 2023, vlak voor de finale ronde waarin via achterbanbijeenkomsten, de gebiedstafel en de BAC (bestuursadviescommissie) de gebiedsagenda wordt afgerond.

FASE 1 : Gebiedsregisseur bouwt vertrouwen op in de Broekheurne

Het is 12 april 2022. De aftrap van het gebiedsproces is een kennismakingsbijeenkomst die plaatsvindt met inwoners in de Broekheurne. De plannen voor het zonneveld liggen al langere tijd op tafel in de Broekheurne. Inwoners in het gebied willen nu eindelijk wel eens weten: waar zijn we aan toe? Hoe groot wordt het zonneveld, hoeveel moeten we opwekken? De inwoners krijgen het die avond nog niet te horen. Gebiedsregisseur Erik Back gaat daarna het gebied in en voert persoonlijke gesprekken met mensen. In die gesprekken legt hij de opwekwaarde van 88 terrajoules op tafel. Die openheid en eerlijkheid oogst waardering. Mensen zijn er niet blij mee, maar realiseren zich ook dat er iets moet gebeuren. Er lijkt maatschappelijke acceptatie te zijn voor de energietransitie en inwoners beseffen dat ook zij daar hun steentje aan bij moeten dragen. Nu ze eindelijk weten hoe het zit, kunnen ze zich richten op hoe dat er dan uit moeten komen te zien. Waarbij de gesprekken al snel gaan over manieren waarop de Broekheurne 'het mooiste zonnepark van Nederland' kan worden. De vele persoonlijke gesprekken van Erik Back en zijn collega Anne Dannenberg (omgevingsmanager) om te inventariseren wat wensen en behoeften zijn, zorgen voor vertrouwen in het proces. Boeren en burgers vinden het prettig om gehoord te worden, mee te denken over de inrichting van hun eigen omgeving en krijgen het gevoel dat ze als betrokkene serieus genomen worden in dit proces. Er is lof en waardering voor de manier waarop de drie opdrachtgevers dit gebiedsproces willen aanpakken.

FASE 2: Fricie maakt belangen zichtbaar en tornt aan broos vertrouwen

Het vertrouwen in het gebied is er, maar het vertrouwen is bij veel mensen pril en broos. Ze hebben al de nodige – vaak teleurstellende - ervaringen met de overheid, kennen de langdurige processen en zeker veel boeren zijn murw van de vele veranderingen die er op ze afkomen. De eerste barstjes in het broze vertrouwen ontstaan onderweg van de eerste naar de tweede fase. Bijvoorbeeld als rond de zomer van 2022 de organisatie voor het gebiedsproces verder wordt ingericht. Er komt een gebiedstafel, een bestuurlijke adviescommissie (BAC) en achterbanbijeenkomsten van de boeren en bewoners. In de achterbanbijeenkomsten zijn vertegenwoordigers uit het gebied aangewezen die namens de boeren en bewoners het woord gaan voeren in de gebiedstafel en de BAC. Aan deze gebiedstafels zit een groepje vertegenwoordigers uit het gebied die namens de boeren en de bewoners het woord gaan voeren. Met de inrichting van deze gremia wordt de keuze gemaakt voor een besluitvormingsproces van getrapte inwonervertegenwoordiging.

De werkwijze van het gebiedsproces

Het idee hierbij is dat eerst verschillende achterbannen worden geraadpleegd. Dat betekent in de praktijk één aparte achterbanavond voor boeren, en één aparte achterbanavond voor inwoners. Vervolgens worden de behoeften en bevindingen uit de achterban besproken aan de gebiedstafels, waar zowel boeren als burgers de stem van het gebied vertegenwoordigen. Zij geven advies aan de BAC, waar bestuurders zitten met iets meer afstand van het gebied. Daar, in die BAC, wordt de gebiedsagenda vastgesteld die de gebiedsregisseur uiteindelijk oplevert aan de drie opdrachtgevers (gemeente, Stawel en de buurtkring). Wie dichtbij het proces zit of er deel van uitmaakt, vindt de opzet met gebiedstafels en een BAC een goed idee. Maar voor veel mensen die wat verder van het proces afstaan is deze besluitvormingsstructuur tot op de dag van vandaag onduidelijk.

Waarom is hiervoor gekozen? Kan dat wel, een paar mensen die de belangen van een heel gebied vertegenwoordigen? Waarom zitten juist deze mensen er? Het knaagt bij een aantal mensen dat er veel vertegenwoordigers zijn met dubbele petten en veel eigen belangen. Dat vervolgens het zicht ontbreekt op wat er precies gebeurt aan die tafels en op die achterbanavonden, helpt niet. Een aantal mensen is bijvoorbeeld wantrouwend omdat de notulen ontbreken of onvolledig zijn.

Barstje wordt breuk door winddiscussie

Het barstje in het broze vertrouwen wordt een vertrouwensbreuk als er discussie ontstaat over windenergie. De boeren in het gebied hebben behoefte om de optie wind serieus te onderzoeken om tot de 88 terrajoules te komen. Er zou in de Broekheurne ruimte zijn voor twee windmolens. Dat scheelt niet alleen veel grond in een 'grondhongerig' gebied. Het is mogelijk ook een interessante businesscase voor boeren bij wie het verdienmodel al lange tijd onder druk staat. Een win-win dus voor de boeren: én er blijft ruimte over voor landbouwgrond én er is geld te verdienen met windturbines. De situatie die dan ontstaat stelt de gebiedsregisseur voor de vraag: als alle boeren 100% voor windenergie zijn in zo'n gebied, wat doe je dan? De onafhankelijke gebiedsregisseur wil er in ieder geval het gesprek over kunnen voeren. Liefst zo neutraal mogelijk om te verkennen wat de optie wind zou kunnen betekenen voor dit gebied. Dus komt er een bijeenkomst. Puur informatief.

Omwonenden totaal verrast, anderen snappen de ophef niet

Een aantal omwonenden gelooft daar niets van. Ze voelen zich zoals ze dat zelf beschrijven 'in het pak genaaid', 'gepiepeld' en 'voor de gek gehouden'. Ze zijn totaal overvallen dat er gesproken wordt over wind. Hoezo wind? Zij hebben begrepen dat er van wind in de Broekheurne géén sprake zou zijn. Dat is volgens hen zo beslist in de gemeenteraad. Er gaan vervolgens telefoontjes, brieven en mailtjes naar raadsleden en het college van burgemeester en wethouders. Er wordt ook contact gezocht met de pers. Tubantia kopt op 24 februari 2023 'Deur op kier voor windmolens in Broekheurne, maar wie heeft het nu voor het zeggen in deze Enschedese buurtschap?'. In dat artikel zegt fractievoorzitter Barry Overink van coalitiepartij Burgerbelangen Enschede over de hele kwestie: "Ik schaam me kapot, want wat is ons besluit dan nog waard." Veel bewoners en boeren, die in deze fase minder zichtbaar en hoorbaar zijn in het openbaar, snappen de ophef niet zo goed. Want wind is volgens hen in één van de eerdere bijeenkomsten al eerder ter sprake gekomen. Dat was ook helemaal niet geheimzinnig, iedereen had dat kunnen weten. Want het stond zelfs in een verslag van de BAC. "Voor ons was het helemaal niet zo'n rare wending", zegt iemand. Weer anderen vinden achteraf dat wind door de deze ophef 'geen eerlijke kans heeft gehad' of dat 'de discussie is gekaapt door partijen die overal tegen zijn'.

Gebiedsproces onderwerp van politiek debat

Gebiedsregisseur Erik Back blijft ondertussen herhalen dat het om een neutrale informatieavond gaat voor de 200 huishoudens in het gebied en dat er geen concrete plannen zijn voor windmolens in het gebied. Wel zijn er twee zoekgebieden aangewezen voor windmolens vanuit de provincie Overijssel. Maar het gebiedsproces in de Broekheurne is dan al onderwerp van politiek debat geworden. De politiek wordt verzocht niet naar Captain Jack te komen, de locatie waar de informatieavond op 23 februari 2023 plaatsvindt.

De pers wordt voorafgaand aan de bijeenkomst te woord gestaan. De politieke inmenging leidt bij betrokkenen in het gebiedsproces zelf ook tot reuring en vooral verbazing. Want het gebied was toch aan zet? Waar bemoeit de politiek zich eigenlijk mee, vragen boeren en bewoners zich af? Binnen de bestuurlijke adviescommissie (BAC), bij de leden van de gebiedstafels, maar ook bij verschillende opdrachtgevers en beslissers overheerst achteraf het gevoel dat de gemeenteraad en het college hier op haar handen had moeten gaan zitten. Zij waren aan het einde van het proces aan zet, maar niet nu. Een broedende kip moet je niet storen. Als je het proces loslaat moet je het ook écht los durven laten, is het gevoel bij velen.

Duidelijkheid over de onduidelijkheid

Wat door de winddiscussie ook duidelijk wordt, is de onduidelijkheid over de kaders en rollen in dit proces. Wie mag wanneer wat zeggen en waarover precies? Waar mogen de gebruikers in het gebied iets over zeggen en waarover niet? Wat betekent participeren op het niveau van co-creatie voor de rol van raad en college? In hoeverre ligt er ruimte om de bestaande kaders te heroverwegen als blijkt dat er in het gebied zelf hele andere behoeften leven? Hoe onafhankelijk is een onafhankelijk gebiedsproces als de politiek het debat voert tijdens het proces? Uiteindelijk gaat wind van tafel, waardoor ook de politieke discussie over kaders en rollen, in dit proces wordt gesmoord. En het mooie is, vinden vooral de bestuurders en beslissers, dat wind van tafel gaat omdat de boeren geen gedoe willen in hun buurt. Een mooi staaltje noaberschap en een voorbeeld dat ze in dit gebied heel goed zelf hun zaakjes kunnen regelen.

FASE 3: Goed initiatief, prima proces, maar nog veel losse eindjes

Dat gevoel, dat de mensen hier zelf hun zaakjes wel kunnen regelen, blijft ook na die discussie over wind sterk voelbaar in het gebied. Er is ook in dat laatste stadium nog steeds veel waardering en lof voor de aanpak en de gedachte achter het gebiedsproces: het gebied aan zet laten. Dat is ook de reden waarom veel boeren en inwoners zo positief aan dit gebiedsproces hebben deelgenomen. Want zelf de regie hebben is altijd beter, vinden veel inwoners, dan iemand die de Broekheurne alleen maar kent van luchtfoto's of Google Maps, zoals een boer het verwoordt. Ook over de rol van de onafhankelijke gebiedsregisseur zijn de mensen in het gebied nog steeds te spreken. Hij staat te boek als een goede verbinder, een communicator. En een aantal mensen is zich heel goed bewust van de essentiële rol die de gebiedsregisseur speelt in dit proces. Ondertussen hebben de inwoners ook zelf ervaren dat het goed werkt om op deze manier te participeren en mee te denken over de toekomst van hun leefomgeving. Buren die niet op komen dagen bij bijeenkomsten, maar daarna wel wat op- en aan te merken hebben, krijgen te horen: dan had je er maar bij moeten zijn. 'Het systeem managet zichzelf', volgens een inwoner.

Was het geen spelletje?

Als de wind letterlijk gaat liggen en de rust terugkeert in de Broekheurne, blijft de heersende opvatting dat het gebiedsproces een goed idee was en dat het in de basis goed heeft gewerkt. Ook wordt duidelijk dat het proces veel heeft gevraagd van mensen, er heerst zoals iemand het noemt 'vergadermoetheid'. De gebiedsagenda wordt eind mei, begin juni opgeleverd, maar het is de laatste tijd stil, zeggen mensen, er vindt weinig communicatie

plaats. Ook komen er nu andere vragen bovendien over de nog behoorlijk wat losse eindjes en onzekerheid die er nog steeds is. Er zijn voor veel mensen ‘verbeterpunten’ op het gebied van communicatie en planning. Maar er zijn ook boeren die vinden dat het proces véél te lang duurt. Ze missen toekomstperspectief, een klip en klare businesscase wat duurzame opwek nu oplevert, wanneer de grond echt verkocht wordt en hoe het zit met richtlijnen over bijvoorbeeld water. Veel boeren blijven ook zitten met het gevoel dat ze uiteindelijk nooit serieus over de optie wind hebben kunnen praten. Sommige inwoners vragen zich hardop af: was het achteraf allemaal geen spelletje? Want door het te hebben over wind, werd het zonnepark opeens een stuk aantrekkelijker. En daarnaast lag de wens op tafel om voor de uitvoeringsfase van de gebiedsaanpak al wel te starten met de uitvoering van het zonnepark. Iets waar de gebiedstafel en de BAC mee akkoord zijn gegaan.

Energievraagstuk slokte alles op

Er zijn nog meer vragen. Hoe zit het eigenlijk met het integrale van die integrale gebiedsaanpak, vragen mensen zich zo aan het einde van het proces af. Het ging hier om een integrale gebiedsaanpak, waarin thema’s als landbouw, natuur, landschap, water, leefkwaliteit, wonen, recreatie en duurzame opwek van energie met elkaar in balans moeten zijn. Hebben we het daar wel genoeg over gehad? Het overheersende gevoel is bij een aantal vertellers dat het energievraagstuk te veel aandacht heeft opgeslokt. Hierdoor is er te weinig tijd geweest om het écht goed over al die andere onderwerpen te hebben: water, stikstof of de biodiversiteit bijvoorbeeld. Er zijn ook mensen die het frustrerend vinden dat de Broekheurne na bijna anderhalf jaar nog steeds niet weet waar het aan toe is. Het vertrouwen dat mensen echt invloed hebben gehad daalt. Mensen willen weten wat de voordelen zijn van het zonnenveld en hoe het zit met de financiële participatie. Hoe kan het dat daar nog steeds geen businesscase voor is? Veel boeren missen een perspectief, een doorkijkje naar de toekomst. Maar helemaal zeker kunnen veel vertellers het ook niet zeggen. Want ze weten het nog niet precies. Het verhaal is nog niet af namelijk. De gebiedsagenda is in de maak en of ze uiteindelijk écht invloed én inspraak hebben gehad, zullen ze pas zien over een paar weken. Als de gebiedsagenda er werkelijk ligt.

3.2 De rode draden in de verhalen over het gebiedsproces.

Een aantal thema’s kwam zo vaak terug in de verhalen van verschillende vertellers, dat van een patroon kan worden gesproken. We lichten deze patronen of rode draden in deze paragraaf apart toe.

Rode draad 1 | Waardering voor idee en aanpak van het gebiedsproces

Eén van de dingen die nadrukkelijk naar voren komt in de verhalen uit de Broekheurne is dat mensen het belangrijk vinden dat ze mee kunnen praten over wat het gebiedsproces betekent voor hun leefomgeving. Het idee van dit gebiedsproces, waarin ze actief betrokken worden en zeggenschap hebben over hun eigen gebied, wordt om die reden erg gewaardeerd. Veel mensen benoemen dat ze het idee en de aanpak goed vinden, dat de basis over het algemeen goed is, maar dat er in de uitvoering nog verbeterpunten liggen. Ook laten de verhalen zien dat de mensen in het gebied over het algemeen erg betrokken zijn bij hun leefomgeving en de wil en wens hebben om de schouders eronder te zetten en er samen uit te komen. Ze zijn zich bewust van de complexe uitdagingen en

maatschappelijke opgaven en beseffen dat ze daar ook een rol en verantwoordelijkheid in hebben.

Het mag de naam hebben van een participatieproces

“Ik denk dat het proces goed heeft gewerkt. In die zin dat er een echt participatieproces is geweest. Er is een aantal participatieavonden geweest. Zo'n gebiedsregisseur is bij mensen langs geweest. Heeft gesprekken gevoerd. Dus over het algemeen denk ik dat de meeste mensen wel het idee hebben gekregen dat ze in dat proces serieus werden genomen. Dat naar hun input werd geluisterd. Laat ik het zo zeggen: het mag de naam hebben van participatieproces. Dat is heel positief.”

Fragment uit verhaal 5

Prijzenswaardig dat Enschede hiermee is begonnen

“Wat hier is gebeurd, is bijzonder. Ondanks dat er tijdsdruk is geweest en Enschede misschien niet helemaal goed wist waar ze aan zijn begonnen als gemeente. Maar, ze zijn wél begonnen. Voor een niet-landbouwgemeente zijn ze wel begonnen. En dat vind ik echt prijzenswaardig. Dus als ik iets wil meegeven, is het: laat je niet afschrikken door de onzekerheden om je heen, maar begin gewoon. En pas op dat je niet in een kramp van overregulering schiet. Het begint allemaal bij vertrouwen. Ga weg bij je eigen angst.”

Fragment uit verhaal 15

Wij denken niet: *not in my backyard*

“We zijn niet tegen zonne-energie. Dus wij denken niet; *not in my backyard*. Maar doe het samen met de mensen en creëer draagvlak. Creëer meerwaarde, ga belangen samenbrengen. Toon oprechte interesse. Niet dat je je zin hoeft te krijgen, maar wel dat je als burger of bewoner serieus genomen wordt.”

Fragment uit verhaal 14

In de basis was het een goed proces, met ruimte voor verbetering

“Ik denk dat het heel goed is dat je als burgers de vrijheid krijgt binnen het proces. Alleen ja, er is wat ruimte voor verbetering wat mij betreft. Het verbeteren van de communicatie bijvoorbeeld. En wat we ook gemist hebben zijn wat duidelijkere kaders binnen het proces. Want die kaders, daar zijn ook wel diverse burens over gestruikeld hoor. Wat is nou precies het speelveld waarbinnen we opereren? Dat was soms wat wollig. In de basis was het een goed proces, maar er zitten gewoon verbeterpunten in.”

Fragment uit verhaal 18

Rode draad 2 | Onafhankelijke gebiedsregisseur was een goede keuze

Op advies van de gebiedsverkenner is in dit gebiedsproces gekozen voor een onafhankelijke gebiedsregisseur. Dat lijkt een goede keuze. Zowel de keuze voor de persoon als de keuze voor de onafhankelijkheid van de functie. Vanuit de externe onafhankelijke rol kon de gebiedsregisseur boven alle partijen en belangen blijven staan. Maar de gebiedsregisseur krijgt in dit proces ook als persoon veel lof van de verschillende stakeholders voor de manier waarop hij het proces heeft begeleid. Met name de verbindende rol, het goed kunnen luisteren, duidelijk zijn en het geven van ruimte aan de verschillende meningen en emoties wordt veel genoemd door vertellers.

Hij heeft de mensen goed bij elkaar gehouden

“De begeleiding was wel zo goed mogelijk. De gebiedsregisseur moest het ook doen met alle cijfers en dingen die hij had op dat moment. En wat steeds veranderde. Hij heeft de mensen wel goed bij elkaar gehouden. En er werd iedere keer weer een nieuwe agenda gemaakt. Van allerlei dingen. En iedereen werd bijeengeroepen. Goed ingedeeld in groepjes. Denk ik. Dat was ook wel mooi. Omwonenden. Boeren. Die hebben toch allemaal verschillende interesses. Dat was wel netjes. Dat vond ik zo mooi.”

Fragment uit verhaal 22

De gebiedsregisseur had een bepaalde gave

“Waar we heel positief over waren was dat er tijdens de bijeenkomsten vaak lastige vragen werden gesteld, of moeilijke vragen, of emoties geuit werden. De gebiedsregisseur leidde dat en hij had een bepaalde gave om dat zo te doen dat niemand, bijna nooit iemand, boos wegliep. Daar moet je hem wel een compliment voor geven. Dat hij dat in goede banen leidde ook al was het lastig is, of moeilijk, of gevoelig, of hoe je dat wilt noemen. Hij was een hele goede gespreksleider, of discussieleider.”

Fragment uit verhaal 16

Een getalenteerde man die het helder voor ogen had

“Ik vind dat de gebiedsregisseur het heel goed heeft gedaan. Ik vind dat ook best wel een hele getalenteerde man op dat gebied. Die helder voor ogen had: ik haal op wat er leeft in het gebied en ik kijk, waar kan ik wat mee? Maar die ook duidelijk maakte tijdens die gesprekken: binnen welke kaders werken we nou? Want er ligt gewoon een opgave. En je kunt daar linksom of rechtsom wat van vinden, maar die opgave ligt er en daarvoor staan we samen aan de lat. Dus dat moet wel gebeuren”

Fragment uit verhaal 21

Aan de keukentafel vertel ik meer

“De gesprekken aan de keukentafel waren voor mij als boer heel belangrijk. Daar was de gebiedsregisseur ook vaak bij. Hier in huis durf ik wel te praten. Maar als ik in de zaal ben, dan zal ik niet snel wat zeggen. Aan de keukentafel. Dan durf je wel te zeggen hoe je erover denkt.”

Fragment uit verhaal 9

De kracht van het persoonlijke

“Dat enthousiasme tijdens die bijeenkomst had natuurlijk te maken met de gebiedsregisseur. En de omgevingsmanager. Een hele enthousiaste, dynamische jonge dame. Die bemoeide zich niet met de besluitvorming maar met het proces. Die slaagde er bij de bijeenkomsten in om de agrariërs warm te krijgen en een gevoel van saamhorigheid te bewerkstelligen. Dat is toch wel de kracht van het persoonlijke en haar persoonlijkheid. “Ik merk ook aan agrariërs dat ze het heel fijn vinden dat er een regisseur bijzit die oog heeft voor hun belangen. Uiteindelijk is de gebiedsregisseur een neutrale persoon, maar hij biedt wel duidelijkheid en kan de kaders wel goed neerzetten.”

Fragment uit verhaal 12

Een niet-boer had dit niet gekund

“Je moet de taal van de mensen spreken in het gebied. De gebiedsregisseur komt zelf van de boer. En er zitten zoveel agrariërs in dit gebied. Ik denk dat een niet-boer dit niet had gekund.”

Fragment uit verhaal 1

Externe gebiedsregisseur heeft goed gewerkt

“Het heeft volgens mij goed gewerkt dat je met een externe gebiedsregisseur hebt gewerkt van buiten het gebied. Ik vind dat wel cruciaal. Zoiets kun je niet doen in je eigen gebied. Hij staat op voldoende afstand. Dat vond ik positief.”

Fragment uit verhaal 24

Rode draad 3 | Discussie over wind was bepalend moment in het proces

De discussie over wind is voor alle vertellers een bepalend moment in het gebiedsproces. Voor boeren was het gespreksonderwerp geen verrassing, voor veel bewoners kwamen de windmolens ‘als een duveltje uit een doosje’. De ervaring, beleving en de mate waarin mensen wel of niet geïnformeerd waren, loopt in deze verhalen erg uiteen. De discussie en ophef die ontstond, zorgde voor een turbulente fase in het proces die tegengestelde belangen blootlegde maar die ook zorgde voor politieke dynamiek. Door deze discussie ontstonden veel vragen over kaderstelling vooraf, rollen en besluitvorming. Dit leverde veel leermomenten op die in rode draad 4 afzonderlijk benoemd worden.

We voelden ons in het pak genaaid

“Tot oktober 2022 was het allemaal heel positief. Dat zonnepark moet er komen en dat gaan we samen zo goed mogelijk inrichten. We wilden er een uniek zonnepark van maken, als hét voorbeeld in Nederland hoe het óók kan. Dat heb ik zelfs nog gemeld bij de gemeenteraad: kijk, zo kan het ook! Het was voor mij echt een uitermate positief proces. Maar we hadden een bijeenkomst in december 2022 en toen kantelde het proces 180 graden. Dat was een bijeenkomst waar de plannen werden gepresenteerd. En tot onze verbijstering, écht verbijstering, windturbines met tiphoogte van 240 meter waren ingetekend in en rond het zonnepark. Dat was voor het eerst in die vergadering dat ze dat voorschotelden. Dat was totaál nieuw! Toen is de verhouding 180 graden gedraaid tussen een aantal omwonenden en de gebiedsregisseur. Laat ik het zo zeggen: we voelden ons in het pak genaaid. Wat de verbazing was: wie is hier nu beleid aan het maken? Want er is gemeentelijk beleid. Er ligt een energievisie en een windparagraaf die *on hold* is gezet. Maar waar dus ook locaties langs de N18 staan. Er werd absoluut niet gesproken over windturbines in de Broekheurne. Dus wie is hier nou beleid aan het maken? Volgens ons de gemeente. Want wij zijn bewoners. Dus ik zie als bewoner de gemeente als degene die beleidsverantwoordelijk is voor wat er in mijn gebied gebeurt. Er is hier volgens mij maar één ding te leren. De gebiedsregisseur had kaders moeten hebben”

Fragment uit verhaal 2

Wind heeft tot een breakdown geleid in het proces

“Duidelijk het moeilijkste moment is denk ik toen het gevoel bestond bij veel bewoners dat de energieparagraaf van het gebiedsproces in de afrondende fase was. Er was consensus

ontstaan onder bewoners dat er een zonnepark zou komen. Die kant leek het allemaal op te gaan en ineens werd er toen een inloopavond georganiseerd over windturbines. Daar was weinig draagvlak voor. Dat heeft tot een soort *breakdown* geleid in het proces.”

Fragment verhaal 5

De discussie werd gekaapt door mensen die overal tegen zijn

“Er werd een informatieavond belegd over windmolens. En dat werd door de direct aanwonenden geïnterpreteerd als daar komen dus windmolens. Want in een kaartje waren zogenaamde aangewezen gebieden ingetekend waar twee windmolens zouden kunnen komen. Dat was wat ongelukkig gecommuniceerd waar de provincie weer debet aan was. Dus in één keer was er paniek. Toen is men naar de pers gelopen. De pers vindt dat wel leuk, want er is onenigheid, dus die gaat erover schrijven. Dus komt het in de gemeenteraad. De gemeenteraad gaat allerlei vragen stellen. En de mensen die genuanceerd praten over het gebiedsproces, die hoor je niet, of tenminste te zacht. Maar degenen die sowieso tegen alles zijn die hoor je dan wel. Zo van: “Beste wethouder er wordt hier nu in één keer gesproken over het plaatsen van windmolens. We hadden toch afgesproken dat er geen windmolens zouden komen?” Dus de discussie werd met name gekaapt door de partijen die overal tegen zijn. Bovendien is het de gemeenteraad die als laatste een besluit neemt. Wij geven alleen maar een advies. Maar je moet dit proces wel even z'n gang laten gaan. En niet verstoren met: Er zouden toch geen windmolens komen. Want er was uit het gebied zelf wel de vraag naar informatie. En dat waren we aan het inrichten.”

Fragment uit verhaal 4

Wind kwam voor ons helemaal niet uit de hoge hoed

“Wij zien de noodzaak van de bijeenkomsten in, één van ons gaat het altijd en meestal gaan we met z'n tweeën. Maar dat is dus niet bij iedereen zo. Dan krijg je de informatie of het gevoel bij het proces, en degene die er niet is, die niet. En de volgende keer komt er weer een ander, die heeft het voorgaande gemist, en dan ga je weer heen en weer, en krijg je onduidelijkheden. Een voorbeeld was dat voor sommige betrokkenen de windmolens een verrassing uit de hoge hoed waren, terwijl het voor ons eigenlijk helemaal niet zo'n hele rare wending was. Want er zijn een aantal mensen die eerder hebben gezegd: onderzoek dan ook de mogelijke ervaring met wind. Als we het dan toch over duurzame energie hebben en we alles mogen zeggen en vinden wat we denken, breng dat dan misschien ook in beeld. Wij hadden gelezen in het verslag dat ze dat in de bestuurlijke adviescommissie gezegd hebben, dat dat uitgezocht moet worden. Terwijl voor anderen dan ineens uit het niets valt.”

Fragment uit verhaal 16

Wind heeft geen kans gekregen, het was geen eerlijke businesscase

“Er was toen de avond in Captain Jack om de voor- en tegenstander van windmolens uitleg te geven. En wat het voor de omgeving ging bieden. Je hebt last van het geluid, van het zicht. Je hoort het misschien, maar er wordt ook geld mee verdiend. Maar dat bleef heel vaag. Terwijl, als je leest op internet wat de windmolens opbrengen. Gewoon als grondeigenaar, maar ook als exploitatie daarnaast. Dan kan iedereen daar best wat aan

verdienen. Alleen dat kwam er niet uit. En dat neem ik ze wel soms kwalijk, dat ik denk van, ja...het was geen eerlijke businesscase.”

Fragment uit verhaal 16

Rode draad 4 | Wind als leermoment voor proces over kaders en rollen

De discussie over wind wordt door veel vertellers gezien als een belangrijk leermoment over kaderstelling vooraf en rollen in zo'n gebiedsproces. Ook de impact van een keuze voor participatie in de vorm co-creatie werd hier duidelijk. Waar mogen gebruikers in het gebied nog wel wat over zeggen, wat ligt vooraf al vast in zo'n gebiedsproces? En wie heeft welke rol op welk moment?

Een broedende kip moet je niet storen

“In zo'n gebiedsproces gaat het even niet over politiek. En dat was voor Enschede best heel lastig. Want als je op de participatieladder zegt, we kiezen voor het op één na hoogste niveau: co-creatie. Dat betekent dat je als raad de uitkomst moet afwachten. En de kip die aan het broeden is, die moet je niet storen. Dan moet je dus ook niet het politieke debat gaan voeren. En dat gebeurde wel. En ook nog eens een keer in niet mis te verstane bewoordingen. Ja, en natuurlijk krijg je dan een artikel in de krant met als strekking: wie is de baas in Enschede, is dat het gebied of is dat uiteindelijk de politiek?”

Fragment uit verhaal 15

Spanningsveld bij het geven van ruimte voor co-creatie

“Wat ook lastig is. We hebben een participatietraject van de één na hoogste trede: cocreatie. Dat is natuurlijk heel mooi. Maar je hebt ook een gemeenteraad. En de gemeenteraad, die wil ook de touwtjes in handen hebben. Het spanningsveld voor zo'n raad is: geven we niet te veel uit handen. Want straks wij aan de kant staan en kunnen we niets meer kunnen bijsturen. Dat heeft met name in januari nogal wat frictie opgeleverd. In verband met de vraag vanuit het gebied. Moeten we ook windmolens hebben? Terwijl de gemeente in haar beleid heeft gezegd: windmolens liever niet. Dus op dit moment is het beleid om daar geen windmolens neer te zetten. Maar goed, als je de ruimte geeft om aan co-creatie te doen in een proces waar het gebied aan zet is, dan moet je die ruimte óók geven. En als we dit doen, moeten we ook met z'n allen kritisch naar onszelf durven kijken. Waarbij we ons moeten afvragen: moeten we vasthouden aan onze uitgangspunten? Of zijn er zulke goede argumenten uit het gebied of uit het proces gekomen, dat we onze eigen kaders misschien nog eens tegen het licht houden moeten? Dat zijn spannende dingen, maar je moet ze wel durven benoemen en kijken hoe je daarmee omgaat.”

Fragment verhaal 3

Jammer dat gemeente zich ermee ging bemoeien

“Ik vind het jammer dat de gemeente zich actief met het proces ging bemoeien, waarvan ze zelf hebben gezegd: dat gaan we starten en dan gaan we een beetje afstand nemen en afwachten wat eruit komt. Dan moet je niet gaandeweg het proces debatten gaan houden in de raad en allerlei meningen ventileren. Dan moet je ook zeggen: ik heb het even uit handen gegeven. Ik behoud alle macht, want uiteindelijk gaat de gemeente natuurlijk over of die vergunning wordt verleend of niet. We kunnen er altijd nog wat van vinden. Maar we

gaan nu even niet het proces beïnvloeden door olie op het vuur te gooien of door allerlei meningen te ventileren. Dat vond ik onhandig, want dan wordt het z'n stoompan en dan gaan er allerlei middelpuntvliedende krachten werken, waardoor iemand dit proces moet begeleiden het ook niet meer in de hand kan houden. Dan wordt het wel heel lastig managen. Als je als overheidsorgaan zegt: we gaan een gebiedsgerichte aanpak doen en dat doen we expres met iemand die we extern aanstellen zodat ook de overheid een beetje afstand neemt en iedereen niet het idee heeft, dit is een door de overheid voorgekookt soepje wat we moeten eten, dan moet je dat proces ook geloofwaardig houden.”

Fragment uit verhaal 21

Is dit wel geschikt voor co-creatie?

“We hebben zelf gekozen voor participatie op het niveau van co-creatie en er is wel kaderstelling geweest in dit gebiedsproces in de Broekheurne, maar onvoldoende. De kaderstelling was achteraf gezien niet helder genoeg. Want de kaderstelling was de energievisie en de visie landelijk gebied. Maar ja, eigenlijk kun je zeggen, dat in de energievisie zit dat er geen wind komt in de Broekheurne. Maar het gebied vindt wat anders. Hoe ga je daar dan mee om? De les voor mij is dat we hier vooraf bewustere keuzes in moeten maken. Is dit geschikt voor co-creatie? Of is het misschien wel een andere trede op de participatieladder? Naar boven of naar beneden? En als je naar boven gaat op de participatietreden. Durf je het dan los te laten of niet? Daar moet je bewuste keuzes in maken.”

Fragment uit verhaal 10

Risico van moeizaam compromis en politiek doet iets totaal anders

“Het grootste risico wat je kunt lopen is zo'n gebiedsproces is dat er een moeizaam compromis ligt van allerlei partijen uit het gebied, waar iedereen uiteindelijk morrend van zegt: ja, dit is best mogelijk. En de politiek doet totaal wat anders. Ik vind op moment dat je tijdens zo'n proces vertrouwen geeft aan partijen om ergens over te praten, dat je als politiek wel hele goede argumenten moet hebben om later de uitslag naast je neer te leggen of te veranderen. En dat kan alleen om twee redenen: als wat eruit komt volgens de wet niet mag of als het proces verkeerd is gegaan.”

Fragment uit verhaal 23

Neem participatie serieus en doe het zorgvuldig

“Ik vind dat als je als gemeente opdracht geeft om een participatieproces te starten, waarvan de belangrijkste reden is om draagvlak te krijgen om de transitie in het landelijke gebied tot stand te brengen, dan moet je dat serieus nemen en zorgvuldig doen. Je kunt dan niet als raad buiten het proces om een keihard kader vaststellen van waar wel wat kan en waar niet. Dat moet je vooraf doen en anders geen breed participatieproces aangaan en onderzoek doen naar draagvlak. Het ergste is dat er juist draagvlak en behoefte is in het gebied zelf. Zowel ten aanzien van windmolens, maar ook ten aanzien van monovergisters op de veehouderijbedrijven. En ja, dan denk ik bij mezelf, dan sla je de plank toch echt wel mis.”

Fragment uit verhaal 24

Rode draad 5 | Behoeftte aan eerlijkheid, duidelijkheid en transparantie

De gebruikers in het gebied zijn zelf niet bezig met het niveau waar op ze participeren en wat dat bestuurlijk, ambtelijk, procesmatig of juridisch precies betekent. Boeren en burgers willen vooral duidelijkheid, eerlijkheid en transparantie. Zeg waar het op staat, vertel ons waar we aan toe zijn, wat kan wel, wat kan niet? Waar mogen we wel wat over zeggen en waar niet over? Dat zijn duidelijke behoeften die naar voren komen in de verhalen van vertellers. Als die duidelijkheid ontbreekt, heeft dat direct weerslag op het vertrouwen in het proces en het gevoel van invloed.

Stel duidelijke doelen vooraf en wees eerlijk

“De gemeente moet met een veel duidelijker kader en een duidelijke doelstelling komen aan het begin. Zodat je ook weet, waar hebben we nog ruimte, waar hebben we dat niet. Er moet nog wel ietsjes ruimte zijn. Als jij en ik aan tafel gaan zitten en we hebben hier op het midden geen wisselgeld liggen. Dan kunnen we net zo lang overleggen wat we willen. Maar dan worden we het niet met elkaar eens.”

Fragment uit verhaal 16

Meepraten zonder kaders: waar praat je dan over mee?

“Ze geven alle ruimte. Dus je mag mee praten. Het is wel goed om mee te praten. Maar als je de kaders niet kent, waar praat je dan over mee?”

Fragment uit verhaal 7

De twijfel komt bij bewoners terecht

“Er wordt geen duidelijkheid gegeven. Ook niet naar de gebiedsregisseur. Wat willen jullie nou? Welke vrijheid heb ik? En dan wordt het zoeken... Dat merk ik in het hele proces. Het is zo twijfelachtig en dan komt aan het einde deze twijfel bij bewoners terecht. Dus van de wethouder, naar de ambtenaar, naar de bewoners. En dan de manier van communiceren. Je moet weten wat je wilt. En dat moet je dan duidelijk overbrengen naar de burger.”

Fragment uit verhaal 8

Schets duidelijke verwachtingen

“Soms heb je als bewoner het gevoel dat je geen invloed meer hebt. Het kan heel goed zijn dat je op de ene plek samen de opgaven gaat verkennen. En dat je op een andere plek zegt: hier hebben wij al dingen vastgesteld. Dus dit staat vast en daar is de ruimte. Dus duidelijke kaders, dan weet je waar je aan toe bent. Schets duidelijke verwachtingen.”

Fragment uit verhaal 8

Blij dat iemand ons gewoon vertelt waar het op staat

“De toenmalige wethouder duurzaamheid zou tijdens de aftrap van het gebiedsproces communiceren dat we een zonnepark wilden met een opbrengst van 88 terrajoules. Dat zou echt een woeh-moment zijn geweest voor de mensen. Maar dat durfde hij niet die avond. Mensen zeiden daarna over de 88 terrajoules: jeetje, wat veel, maar we zijn blij dat iemand ons eindelijk vertelt waar we aan toe zijn en het komt er dus wel? Want dat was de

zorg: komt het er wel, komt het er niet? En daarna ging het meteen niet meer over de vraag of het er komt, maar over: hoe gaan we dat doen? Hoe gaan we het dan inrichten? In hoeverre hebben we dan inspraak? Dan ben je meteen daar met elkaar over in gesprek. Wat je moet doen in zo'n gebiedsproces is zo vroeg mogelijk de mensen duidelijkheid geven. Ook al heb je zelf ook nog niet alles 100% duidelijk en zijn dingen nog niet zeker. Dan zeg je: dit is nog niet zeker, dit is al wel zeker, hier zijn jullie aan toe en we gaan het samen doen."

Fragment uit verhaal 1

Zeg het maar, dan weten we waar we aan toe zijn

"De vraag speelde: moet je nou wel of moet je nou niet een bepaalde streven meegeven aan opwekwaarde. Daar was bestuurlijk echt wel wat huiver voor. Maar vanuit het gebied werd gewoon gezegd: doe dat nou nou maar, zeg het maar, dan weten we in elk geval waar we aan toe zijn en dan weten we waar we naartoe moeten werken. Dat kwam vanuit het gebied zelf. En uiteindelijk heeft dat blijkbaar ook het gebied geholpen om daar concreet mee aan de slag te gaan."

Fragment uit verhaal 10

Rode draad 6 | Veel beleid, regels en richtlijnen nog in ontwikkeling

Een worsteling in veel verhalen is de onduidelijkheid over beleid, regels en richtlijnen. Veel beleid is nog in ontwikkeling. Dat betekent dat het lastig is om besluiten te nemen. Hierdoor weten mensen nog steeds niet waar ze aan toe zijn en kunnen bepaalde vragen niet beantwoord worden.

Doorgaan of wachten op duidelijkheid over beleid?

"Wat lastig is, is de onduidelijkheid op het gebied van het landelijk beleid. Want uiteindelijk moet je ook weten: als je keuzes maakt, gaat het niet in tegen wat het landelijk beleid straks gaat zeggen? Dan ben je weer terug bij af. Dat is gewoon een hele lastige. Dan is het ook de vraag of dit wel het goede moment is om in te stappen in zo'n gebiedsproces. Of moet je wachten tot die duidelijkheid er is over dat beleid? Anderzijds, die keuze daar hebben we constant voor gestaan en die keuze hebben we ook bewust genomen: laten we verder gaan. Want op deze manier hebben we mogelijk ook invloed op het landelijk beleid. Wij lopen hier een proces. Dit is wat het gebied wil. Binnen die en die kaders. En met de provincie hebben we dus ook afstemming. Kunnen jullie je daarin vinden? Dan gaan we er samen voor, zodat als er straks beleid is, wij hier kunnen zeggen: in de Broekheurne hebben we het in ieder geval zo gedaan! Zodat het een gangbaar traject is. Dat is lastig. Maar aan de andere kant ook weer een uitdaging."

Fragment uit verhaal 3

Tekenen doen ze wel, maar er is nog niks concreet

"Ja, tekenen, tekenen, tekenen, dat doen ze allemaal wel, maar er is niks concreet. Er is heel veel onzeker, dus je kunt ook geen duidelijk plan maken van zo gaat het gebied eruit zien voor de landbouw. Dat is allemaal onzeker. Het ligt ook niet alleen aan het gebied of aan de gemeenten, maar het is ook veel aan landelijk beleid, provinciaal beleid. Dat is allemaal onzeker. Dus ja, het idee van een gebiedsproces is goed. Daar ben ik wel voor. Het

zijn mooie projecten wel. Maar zorg gewoon eerst dat de cijfers en de richtlijnen duidelijk zijn voor iedereen.”

Fragment uit verhaal 19

Het risico is dat we worden ingehaald door de actualiteit

“Het risico, en dat heb ik ook van het begin af aan gezegd dat ik bij het gebiedsproces betrokken was, is dat we nu iets doen wat door de actualiteit wordt ingehaald of later wordt hersteld. Dat is zonde van de tijd. Maar misschien nog veel erger, je gaat met mensen afspraken maken en die blijken later totaal geen waarde te hebben omdat er iets anders overheen komt. In het buitengebied met een best wel grote groep agrariërs, die hebben al niet zoveel vertrouwen in de overheid. En als je een proces ingaat wat dat vertrouwen nog meer schaadt, dan is dat niet goed. Bij gebiedsprocessen denk je heel vaak in kansen. Wat kan het opbrengen? Ik ben ook heel erg voor dat je gebiedsprocessen hebt. Mits je ze goed inricht, en dus zorgt dat je voldoende kennis en kunde aan tafel hebt, en zorgt dat je met name eerst met elkaar bediscussieert. Maar wat denk ik heel belangrijk is, is dat je de risico's van een gebiedsproces ook voor ogen hebt. Gebiedsprocessen kunnen partijen en mensen verbinden. Maar ze kunnen ook tot teleurstelling leiden. Valse verwachtingen opwekken kan uiteindelijk tot meer verwijdering leiden.”

Fragment uit verhaal 23

Rode draad 7 | Belangen spelen altijd een rol in zo'n proces

In een gebiedsproces spelen verschillende en tegengestelde belangen. Ook komt het voor dat mensen dubbele petten hebben. De boer die ook een functie vervult binnen de buurtkring, de omwonende die een rol speelt binnen Stawel, een grondeigenaar aan een gebiedstafel met een economisch belang, een bewoner die tevens lid is van een energiecoöperatie. Dit is onvermijdelijk, maar kán de schijn van belangenverstrengeling wekken en zorgen voor wantrouwen in en over het proces. In veel verhalen werden de verschillende belangen genoemd als een gegeven in het gebiedsproces. Die belangen zijn er, maar vragen wel om zorgvuldigheid, bewustwording en vooral transparantie.

Er is niet zoiets als geen belang

“Je hebt een gebiedstafel met mensen uit het gebied met een belang. Dus een inwoner of een boer die gewoon in het gebied zit. Maar ook een bestuurlijke adviescommissie (BAC) van mensen met meer afstand. Dus iemand vanuit LTO, niet uit het gebied. De bestuurder van Landschap Overijssel. Maar heeft die wel of niet belang? Want Landschap Overijssel heeft wel bezit daar. In dit geval zat er ook een vertegenwoordiger van Enschede Energie, die hebben inderdaad ook een belang. Ook een mogelijk financieel belang. Een bestuurder van het Waterschap, ja, die heeft ook een belang, ook een financieel belang. Er is namelijk niet zoiets als geen belang. Geen belang bestaat niet. Als je geen belang hebt, ga je ook niet lopen. Als het geen pijn doet, komen mensen ook niet in beweging. Ik denk dat we daar niet te krampachtig over moeten doen. Waar we wel helder over moet zijn, en een goede uitleg over moeten geven, is dat er belangen zijn van de desbetreffende mensen aan tafel. Wees eerlijk en transparant in de belangen die spelen. En realiseer je vervolgens

als een bepaald iemand wat zegt dat hij of zij daar mogelijk een belang bij heeft.”

Fragment uit verhaal 10

Het systeem managet zichzelf

“Laat stakeholders onderling ook snappen waar iedereen staat. En waarom die daar staat. Wat ieders belangen zijn. Dan ga je begrip krijgen. Hoef je het niet eens te zijn, maar ga je begrip krijgen. Het gaat misschien iets minder snel. Maar uiteindelijk krijg je wel dat de achterban steeds groter wordt. Je creëert draagvlak. Je creëert ook medestanders. Wij zien dan echt voorbeelden van mensen die elkaar, dus zeg maar in de buurt, zeggen van, kom op, je bent betrokken geweest, je hebt meegepraat, nu moet je niet zeuren. Dat hoeft dan niet eens de projectleider te zeggen. Het systeem managet zichzelf eigenlijk.”

Fragment uit verhaal 8

Groepen staan soms tegenover elkaar qua belangen

“Iedere groep heeft eigen belangen en al die eigen belangen zijn even gelegitimeerd. Maar die groepen staan soms wel tegenover elkaar, qua belangen. In de verkenningsfase was daar nog geen sprake van. Maar ja, het is een verkenning, daar zit ook minder spanning op. In een verkenning kan iedereen roepen wat-ie wil. Maar weet ook dat belangen veranderen als het proces een andere kant op beweegt.”

Fragment uit verhaal 2

Persoonlijke belangen aan tafel, dat blijft een lastige

“Er zaten mensen aan tafel die persoonlijke belangen hadden, en die probeerden dat wel te scheiden, maar dat blijft toch lastig. Ik herinner me een concreet geval, waarbij iemand dat wel probeerde te scheiden, maar daar zag je de worsteling bij de aanwezigen en in de BAC. Het ging over windmolens, en de persoon zei: ‘Ik ga hier niet over discussiëren, één van de zoekgebieden is mijn eigen terrein en ik heb er belang bij dat het ding daar komt.’ Het is altijd lastig als je bewoners uit het gebied hebt. Hoe zorg je nou dat ze ook voldoende namens het gebied spreken in plaats van het eigen belang? Ik heb wel het gevoel dat dat voldoende geadresseerd werd, zowel bij degene die er zat als degene die het leidde. Maar dat blijft een lastige”

Fragment uit verhaal 23

Brede scheidslijn tussen agrariërs en burgerbewoners

“Ik denk dat er een hele brede scheidslijn is tussen agrariërs en burgerbewoners. Wij hebben gewoon een heel ander belang. En ook een andere achtergrond en kennis. Ik denk dat wij misschien dingen makkelijker kunnen plaatsen en beter van dingen weten hoe het zit.”

Fragment uit verhaal 16

Rode draad 8 | Communicatie en planning als verbeterpunt

Communicatie loopt als een dikke rode draad door bijna alle verhalen. Dat wordt door vele vertellers gezien als een verbeterpunt. Het gaat daarbij om allerlei vormen van communicatie. Informatievoorziening en kennisdeling, brieven, notulen, terugkoppeling krijgen op zaken, op tijd worden uitgenodigd voor bijeenkomsten. Maar ook de omgang met de media, het goed en helder kunnen uitleggen van procesinformatie, besluitvorming,

kaders, keuzes en afwegingen. En het inzetten van communicatie om mensen te betrekken en betrokken te houden.

Toen we de brief over windturbines kregen waren de rapen gaar

“Communicatie was ook heel bepalend, dat is over het algemeen goed gegaan. In zo’n proces kun je niet anders dan fouten maken. Een voorbeeld waarbij de communicatie niet goed is gegaan was de communicatie over de windturbines. We kregen als omwonenden een brief waarin halve informatie of desinformatie stond over zo’n beladen onderwerp, dat was echt een misser. Er stond dus in dat wij in de afstand van 750 meter binnen aangewezen zoeklocaties van windturbines gelegen waren. Toen waren de rapen gaar. Want wij wisten helemaal niet dat hier zoekgebieden waren aangewezen. Dat waren we ook niet, ja, de provincie had het aangewezen. Maar de provincie heeft heel veel zoekgebieden aangewezen.”

Fragment uit verhaal 2

De informatieavond over wind was écht een voorbeeld van miscommunicatie “Waar we wel tegenaan zijn gelopen is de communicatie. Het is lastig gebleken om zeg maar alle bewoners te bereiken. Het lukte kennelijk niet om bij iedereen een brief in de brievenbus te doen of een complete mailinglijst te krijgen. Daar zijn écht wel wat verbeterpunten geweest. En er is natuurlijk die inloopavond voor windenergie geweest. Dat was ook wel écht een voorbeeld van miscommunicatie aan alle kanten. Direct aanwonenden van potentiële locaties, die hebben het echt ervaren als: nou, ze gaan nu uitleggen wat er in onze achtertuin komt. Terwijl ik - omdat ik wat dichterbij het proces zat - wist: het is gewoon een informatiebijeenkomst, waarna we als buurt kunnen beslissen of we hier wel of niet iets mee willen. En dat heb ik ook wel aangegeven bij de gebiedsregisseur: het is niet aan mij om nu jullie secretaris te zijn en dat weer terug te communiceren aan de buurt. Dat is wel jullie rol, niet de mijne.”

Fragment uit verhaal 18

Altijd gaat het weer mis met die communicatie

“Dingen die we de volgende keer anders moeten doen, waar wel spanning op zat, dat was communicatie. Mensen meenemen in dit proces. Dat blijft gewoon ontzettend belangrijk. Ik zit al jaren in dit soort proceszaken, ook beroepshalve, maar altijd gaat het weer mis met die communicatie. En daar moet je van tevoren moet je daar denk ik heel goed over nadenken. Hoe ga je dat doen? Hoe ga je elkaar informeren? En als er wat aan de een knikker is, hoe ga je elkaar dan daarop aanspreken? Dat gaat voor mij sowieso over op tijd communiceren. Dat je dingen niet laat doorsudderen. Zoals met die windmolens, dat op een gegeven moment de media ermee aan de slag gaat. En dat er dan een totaal verkeerd beeld naar buiten komt. Dat moet je zeker voorkomen.”

Fragment uit verhaal 3

Ik heb nooit notulen gezien van de gebiedstafels

“Voor bepaalde dingen val je gewoon buiten de boot. Je komt bijvoorbeeld niet aan de gebiedstafel, volgens mij wordt daar het echte werk verricht. Maar goed, ik weet dat niet, ik ben er nooit geweest. Dus dan wordt dat een beetje een aureool van geheimzinnigheid. Als je daar achteraan gaat bellen, dan zullen ze vast wel zeggen: nee, dat mag je ook

allemaal best weten. Maar dan wordt het gewoon te lastig om daarin te participeren. En als je alleen maar notulen hebt om door te lezen, is het toch heel anders dan wanneer je erbij bent geweest. Al heb ik daar trouwens ook nooit notulen van gezien van die gebiedstafels, geen idee of die er zijn. Maar zoals gezegd, bij mij is ook de betrokkenheid gaan afkalven. Want ik had zoiets van, ik kan er toch weinig aan doen. En wat op het laatst erg opbrak waren de extreem korte tijden die aangehouden werden. Je krijgt een mailtje en morgen is daar en daar een bijeenkomst. Ik kon niet, ik ben druk. Mensen zijn druk. Dat moet je echt een paar weken van tevoren krijgen. Ik weet niet precies waarom dat nou zo gaat. Ik hoorde dat hier ook in de buurt-app: daar kan ik niet naartoe, ik heb nu wat anders.”

Fragment uit verhaal 11

Beter uitleggen hoe het zit met gebiedstafels en BAC

“Ik denk dat het goed is om aan het begin van het proces nog beter uit te leggen hoe dat gaat met die gebiedstafels en de bestuurlijke adviescommissie, wat hun rol is. En hoe het besluitvormingsproces uiteindelijk gaat verlopen. Dat is misschien wel gezegd, maar ik vond het in het begin nog vaag. Eigenlijk kun je dat met deze ervaring veel duidelijker vertellen ‘We beginnen met deze avond en dan komen er twee commissies’”

Fragment uit verhaal 13

Gekkenwerk qua planning

“We hebben in januari, pin me niet helemaal op de week vast, maar in ieder geval in januari hebben we een gebiedstafel gehad. Toen hebben we bij elkaar gezeten en het over van alles en nog wat gehad, alle vier de thema's. En heb ik er eigenlijk twee maanden niks van gehoord en in één week tijd zijn er ineens allemaal mails gestuurd en dan moet er direct een vergadering komen. En dan is het helemaal gekkenwerk qua planning. Dan moet in één keer alles gebeuren. Waarom niet een week of twee weken eerder even een tussenstand over hoe het gaat met uitwerken, zodat wij ons ook rustig kunnen voorbereiden voor de achterban avonden. Dat overviel me in het voorjaar een beetje. Op zondag krijg je een mail van de gebiedsregisseur met een boel informatie en op maandag heb je vergadering. Maar het is hier ook weekend en ik weet niet hoe het is bij jullie op kantoor? Maar ik werk zondag ook niet. En weet je dan heb je niet alle tijd om alle stukken heel goed door te lezen en je erin te verdiepen. En dat vind ik jammer.”

Fragment uit verhaal 19

Rode draad 9 | Deskundigheid en expertise ontbreekt bij gebruikers

Veel gebruikers in het gebied geven aan dat ze graag betrokken willen zijn bij het proces en mee willen denken of mee willen beslissen over wat er in hun omgeving gebeurt. Ze achten zichzelf alleen niet deskundig of competent genoeg om te beslissen of adviseren op basis van hun eigen beperkte kennis. De meeste mensen zien daarin ook nadrukkelijk een rol weggelegd voor specialisten en deskundigen.

Ik ben geen landschapsarchitect

“We hebben alles bij elkaar, denk ik, acht keer een bijeenkomst gehad. Wat mij daarvan opvalt is dat er eigenlijk weinig verandering in zit. Van de eerste keer tot de laatste keer is er weinig nieuws verteld. Het zijn ook dingen waar we geen verstand van hebben. Het zijn

specifieke zaken over hoe je een landschap gaat inrichten. Je kunt het wel aan mij vragen, maar ik heb er helemaal geen verstand van. En ik heb het idee dat ze de buurt er zogenaamd bij betrekken zodat ze wat te vertellen hebben. Terwijl alles in principe al besloten is. Ja, nu mogen we meedenken over hoe we zo'n zonnepark een beetje kunnen aankleden, maar ik ben geen landschapsarchitect. Met alles wat ze op een gegeven moment op tafel leggen, vind ik dat je zulke dingen moet overlaten aan specialisten. En niet aan mensen die er totaal geen verstand van hebben. Ik heb er geen verstand van. Ik heb geen verstand van biogistcentrales, geen verstand van andere dingetjes. Ik weet alleen wel dat ik enorm tegenstander ben van hoe ze het momenteel doen."

Fragment uit verhaal 20

Als ik meepraat, wil ik ook volwaardig meepraten

"Je kunt wel naar informatieavonden, maar als je mensen van repliek wilt dienen, zul je inhoudelijke kennis moeten hebben. In deze materie ben ik niet competent. Dus in principe, denk ik, laat een deskundige het maar bedenken. Als die deskundige mensen met drie plannen komen en zeggen: we hebben drie plannen bedacht, vind daar eens wat van. Dat zou het voor mij veel tastbaarder maken en daar zou ik zeker wat van vinden! Op die manier kan ik met minder inspanning meepraten. Want als ik meepraat, dan wil ik ook volwaardig meepraten. En niet alleen willen zeggen: ik wil dat ding niet in mijn tuin. Dat is te beperkt. Dus als er drie mogelijke oplossingen worden aangedragen. Dan is het een kwestie van kennis nemen van die drie en daar iets van vinden. Dan wordt het werk gedaan door de deskundige en dan kun je alsnog meepraten over wat er op tafel ligt."

Fragment uit verhaal 17

Minder meningen nodig, meer deskundigheid

"De zonnecellen moeten bedekt worden. Dus dat betekent, er moet iets tegenaan. Er moet beplanting komen. Wie gaat het onderhouden? Moeten ze hoog, moeten ze laag? Biodiversiteit, moeten er schapen onder? Er zijn zoveel vragen. En ik vraag me af... Mensen, ja, iedereen heeft wel zijn mening. Maar waar is dat op gestoeld? Dus op het moment dat je dingen gaat doen, en je gaat kerngroepjes maken, zorg er dan dat er een deskundige bij zit. We hebben daar nu als bewoners een externe adviseur voor die daarbij helpt, daar zijn we heel blij mee."

Fragment uit verhaal 7

Er werd zoveel onzin verteld

"We zijn met dit project goed een jaar onderweg. En het heeft heel veel tijd gekost om iedereen mee te krijgen. Ik heb heel veel van die bijeenkomsten meegemaakt. Ik ben ook best wel gefrustreerd geraakt. Want er werd zo verschrikkelijk veel onzin verteld. Zeker op het gebied van energie. Men had zo weinig kennis van zaken. En die bewoners kregen uit allerlei richtingen voeding. Ook vanuit de politiek. Politieke partijen die allerlei onzin verkopen over zo'n park. En dan probeer je daar enigszins sturing aan te geven om met feiten en realistische dingen te komen. Maar dat is op die avonden best lastig geweest. Ik ben daar echt wel eens weggegaan dat ik zei 'Ik doe dit vrijwillig, moet ik me zo laten frustreren?'"

Fragment uit verhaal 13

Ga niet te snel de samenleving in, je hebt eerst deskundigheid nodig

“Je kunt het gebiedsproces op twee manieren invliegen. De eerste manier is: laten we het van onderop doen. En ik denk dat het ook goed is om van onderop informatie op te halen. Maar waar het uiteindelijk om gaat is dat je begint met een hele goede analyse. En daar heb je echt deskundigheid voor nodig. Hoe is het gebied ontstaan? Wat is de problematiek van het gebied? Je kunt ook te snel al de samenleving in gaan. Je zult eerst veel meer kennis moeten hebben. En ik denk dat wij voor die fase te laat zijn ingeschakeld.”

Fragment uit verhaal 23

Rode draad 10 | Te weinig integraal, te veel aandacht energievraagstuk

Het energievraagstuk heeft veel tijd en aandacht gevraagd in het integrale gebiedsproces. In bijna alle verhalen is het hoofdonderwerp het energievraagstuk en alles wat daarbij komt kijken. Volgens een aantal vertellers is daardoor het integrale karakter van de gebiedsgerichte aanpak in het gedrang gekomen en hebben andere thema's onvoldoende aandacht gekregen. Hoewel daar over het algemeen begrip voor lijkt te bestaan – iedereen snapt dat dit energievraagstuk een belangrijk thema was – vinden mensen het jammer dat de rest daardoor lijkt ondergesneeuwd.

Energie heeft veel tijd opgeslokt

“Als je zo'n participatieproces goed wil doen, dan kost dat heel veel tijd en arbeid. Ik begrijp heel goed dat de deadline een aantal keer is opgeschoven. Het is een complex proces. Volgens mij komen ze ook mensen tekort. Daar moet je tijd en menskracht voor uittrekken. Wat ik nu jammer vind in het proces. De energieparagraaf, die natuurlijk wel ontzettend belangrijk is, die heeft heel van de tijd opgeslokt. Er zijn nu nog maar paar maanden over om allerlei andere punten van de gebiedsagenda af te ronden die óók heel belangrijk zijn. Ik heb nu nog niet eens uitnodigingen ontvangen voor bijeenkomsten voor al die andere punten. Dus we hebben op een gegeven moment gezegd: een aantal zaken die we toch heel belangrijk vinden zijn in het gebiedsproces te weinig naar voren gekomen. Omdat het een macroproces is. Het is een heel globale bepaling van: wel of niet een zonneveld. Hoe groot is het? Waar ligt het ongeveer? Allerlei detailafspraken die je wilt maken, over de landschappelijke inpassing. Die heel belangrijk is voor heel veel mensen. En over de financiële participatie, die ook heel belangrijk is voor mensen. Daar zijn alleen de meest globale dingen over gezegd. Dus dat implementatietraject wat we nu ingaan is dan ook héél belangrijk.

Fragment uit verhaal 5

Eerder verbreden voor een volwaardig gebiedsproces

“De discussie over energie was wel heel erg dominant. Wil je tot een volwaardig gebiedsproces komen, dan had je toch veel eerder moeten verbreden.”

Fragment uit verhaal 23

We kunnen het perspectief voor de landbouw nog niet echt ontdekken

In het gebiedsproces wordt er gesproken van een toekomstperspectief voor de landbouw. Dat iedereen er beter van moet worden, maar wellicht niet evenveel. Wij kunnen nog niet zo goed ontdekken waar dat perspectief voor de landbouw nu eigenlijk zit.

Het is geen gebiedsproces zonnepark, het is een integraal gebiedsproces “Het is niet alleen dat zonnepark, het is geen gebiedsproces zonnepark, het is een integraal gebiedsproces. Maar energie is dan is in zo'n proces het thema waar de meeste emotie zit en waardoor je daar meer aandacht aan besteedt.”

Fragment uit verhaal 1

Rode draad 11 | Twijfel over invloed en ook wat argwaan over proces

Aan het einde van het proces is het merendeel van de vertellers er nog altijd van overtuigd dat het goed is geweest om met elkaar samen te werken op deze manier. Maar in veel verhalen schemert ook twijfel en argwaan door over het proces. Hebben ze wel echt invloed gehad op het proces of lagen dingen vooraf vast en is er een spelletje gespeeld? Met name de discussie over de opwek van energie met zon en wind lijkt hier achteraf nog een rol te spelen.

Ik weet niet of het een spel is geweest

“Ik vind het knap hoe je draagvlak creëert. Ik weet niet of het een spel is geweest. Maar gooi er eerst windmolens in. Iedereen schrikt. Oké, dan doen we het wel met zonneweiden. Ik weet niet hoe die processen werken hoor, maar dat zou zo allemaal kunnen.”

Fragment uit verhaal 7

Was het achteraf niet een heel slim trucje?

“De politiek is ook in opstand gekomen op enig moment rondom die windmolens. Waarop de gebiedsregisseur wat mij betreft terecht heeft gezegd: jullie hebben ons het proces gegeven. Toen hebben wij als bewoners ook gezegd: gun ons dit proces. En als de uitkomst niet goed is, kun je altijd nog weer bijsturen. Ja, ik vond dat wel heel goed. Maar als ik dit als een ondernemer bekijk, dan zou ik ook kunnen zeggen: het is ook gewoon een heel slim trucje geweest om een akkoord te krijgen op de zonnepanelen. Ja, zo zou je het ook kunnen benaderen. Of het zo is, weet ik niet. Maar als je het erover hebt met z'n allen, dan zeg je wel van: ja, als ze dat niet hadden gedaan, waren we misschien ook niet akkoord gegaan met het zonneveld. Maar als dan opeens de windmolens op tafel komen en door zonnevelden te nemen, komen er geen windmolens. Ja, wie zegt dat hè?”

Fragment uit verhaal 18

Wekken wij straks niet op voor de rest?

“Doordat er zo vaag over werd gedaan, vraag je je af hoe dat straks zit voor Boekelo, en ook voor Usselo, en ook voor aan de andere kant van de stad? Zijn wij niet aan het opwekken voor iedereen? Dat ze bij ons de doelstelling gewoon wat hoger doen, en dan ziet de rest wel.”

Fragment uit verhaal 16

Er komen mensen die enig geloof hebben

“Ik vond zelf die avonden wel interessant. Maar wie komen daar? En dat is wel belangrijk. Daar komen de mensen die enig geloof hebben. De mensen die boos zijn of geen geloof meer hebben of mompelen van: ‘Het is allemaal al lang bekonkeld’, die zie je niet meer. Die komen niet.”

Fragment uit verhaal 4

Gevoel dat mijn invloed op dit proces beperkt is

“Ik ben bewoner van de Broekheurne en ik heb me tot op heden niet betrokken getoond. En het dubbele is: ik beschouw mezelf wel als kritische bewoner, ik heb daar alleen tot op heden geen blijk van gegeven. Af en toe duikt er een brief of een mailtje op dat er iets is. Dat moet je ook maar net kunnen. Dat is de ene kant van het verhaal. Ik heb ergens een onderbuikgevoel waarin ik denk: is dit nou een hele mooie façade om toch door te drukken wat men achter de schermen al lang bekonkeld heeft? Een aantal keren heb ik niet gekund en een aantal keren merk ik toch dat ik minder gemotiveerd ben omdat ik het gevoel heb dat mijn invloed op dat proces zeer beperkt zo niet nihil is.”

Fragment uit verhaal 17

Het wantrouwen ontstaat gaandeweg

Ik vind de opzet en het idee achter dit gebiedsproces heel positief. Alleen, het is moeilijk om die uitwerking strak te doen. Het wantrouwen ontstaat gaandeweg. Want het is niet zo dat je nou direct met z'n allen wantrouwend in zo'n proces gaat zitten. Nee, wat ik al zei, iedereen vond het positief dat dit gebiedsproces zo gedaan werd. Gaandeweg ontstaat dat gevoel. Je hebt een paar keer wat op de notulen aan te merken omdat je het gevoel hebt dat er dingen niet instaan. En dan zijn die windmolens de finale klap natuurlijk. Dat is echt heel ongelukkig geweest. Dan denk je van, ja, hoe dan? Maar goed, ik zie dat gemeentebreed ook met andere dingen.”

Fragment uit verhaal 11

Rode draad 12 | Nog veel vragen en losse eindjes in laatste fase

Er blijft aan het einde van het proces nog veel onzeker en onduidelijk voor een aantal mensen. Dat veroorzaakt bij een aantal mensen frustratie en onbegrip. Mensen snappen niet altijd waarom er nog steeds geen antwoord is op bepaalde vragen. Hierbij is het wederom belangrijk om in het achterhoofd te houden dat deze gesprekken hebben plaatsgevonden tussen 3 mei en 17 mei 2023, vlak voor de finale afronding eind mei waarin via achterbanbijeenkomsten, de gebiedstafel en de BAC de gebiedsagenda wordt afgerond.

Meer vragen dan antwoorden in de laatste en derde fase

“Dan rest nog de vraag, zijn er netto meer mensen positief over de resultaten dan negatief? Op het moment van deze evaluatie horen we dat er meer vragen dan antwoorden ontstaan in een hele belangrijke fase, het vooruitzicht is dat het nog wel even duurt voor een groot deel van de antwoorden komen. Dat is de natuur van zo'n proces maar voor veel mensen wel frustrerend, veel overleg met niet veel resultaat geeft afhakende partijen en vergadermoeheid. Met de ervaringen van deze aanpak moet daar wat aan te doen zijn in volgende aanpakken. Na anderhalf jaar moet de Broekheurne weten waar het aan toe is. Er is een prachtig proces gestart, met een regisseur en ondersteunend team die de zaak goed

oppakt. De wensen zijn bekend, nu gaat het om de uitvoering. Check of zaken wettelijk en juridisch houdbaar zijn, zoals de groen-blauwe verbindingzones, KRW en stikstof en ga eerder werken met min/max scenario's in je participatie in plaats van zaken lang vaag te houden. Zo kan er als er zaken parallel lopen sneller gewerkt worden waardoor de kans is dat er meer mensen aangehaakt blijven. Een compacter, intenser proces zal sneller resultaten leveren en langer betrokkenheid behouden."

Fragment uit verhaal 25

De businesscase voor het zonneveld blijft vaag

"Wij vragen nu al, ik weet niet hoe vaak, om een businesscase van het zonneveld. Er zou geld gaan in een omgevingsfonds; de omgeving krijgt ook wat. Maar wat is dat? Afgelopen dinsdag was er dan voor de bewoners een soort overleg met de vraag: wat je dan zou willen? Maar ik vraag: wat zou er dan kunnen? Waar hebben we het dan over? Gaat het om duizend euro, tienduizend, honderdduizend? Maar daar krijg je geen antwoord op. Een deel van de opbrengsten de energie zou dan aan het gebied toekomen. Omwonenden die dichtbij of iets verder weg wonen, die krijgen wat. Daar kun je staffels voor maken, of weet ik hoe je dat doet. Maar dat blijft altijd maar vaag."

Fragment uit verhaal 16

Meer duidelijkheid over financiële participatie

"Deze aanpak startte uit initiatieven voor een grootschalig zonnepark. Dan moet er vanaf het begin meer geregeld kunnen worden over financiële participatie. Dit is iets praktisch en tastbaars wat, ook al is het een minimum-maximum situatie, wel veel duidelijkheid geeft. Enschede Energie had deze informatie moeten geven omdat zij vanaf het begin betrokken zijn in deze aanpak. Dit had het veel makkelijker gemaakt voor omwonenden en bewoners van de Broekheurne om een oordeel te vormen over het zonnepark."

Fragment uit verhaal 25

Ik heb echt behoefte aan meer duidelijkheid

"Ik denk wel dat zo'n gebiedsproces goed is. Want het brengt bijvoorbeeld bewoners onderling ook met elkaar in contact. Maar mijn *overall* gevoel is: heeft het überhaupt wat uitgehaald? En ik denk het niet. Lelijk hè? Ik denk dat het gebiedsproces prima is, maar dat het veel duidelijker en transparanter moet. Ik heb nu het idee gehad dat er overal een beetje omheen werd gekletst. Het was ook allemaal een beetje vaag. We hebben het over bankjes en prullenbakken en weet ik het wat gehad. Ik heb geen idee of het er nu daadwerkelijk allemaal komt. Ik heb echt behoefte aan meer duidelijkheid."

Fragment uit verhaal 9

Anderhalf jaar verder en we moeten nog steeds overleggen over de inrichting

"En nu zijn wij anderhalf jaar verder. Die zonneparken moeten er komen. Maar we moeten nog steeds met elkaar overleggen hoe wij dat gaan inrichten."

Fragment uit verhaal 8

We weten pas echt of we inspraak hebben gehad als de gebiedsagenda klaar is “The proof of the pudding is in the eating: als de gebiedsagenda er ligt kunnen we pas echt zien of we inspraak hebben gehad.”
Fragment uit verhaal 21

4. Aanbevelingen

Aanbeveling 1: De basis en intentie van het proces zijn goed: houd hieraan vast

Betrokkenen waarderen de opzet, het idee en de intentie van het gebiedsproces waarbij het gebied aan zet is. Het gaat over hun leefomgeving, hun gebied en mensen willen graag betrokken zijn bij de grote opgaven die hier spelen. Deze manier van samenwerken om te komen tot een gezamenlijke gebiedsagenda spreekt veel mensen aan. Het gebiedsproces werd gezien als ‘hun proces’. Iets wat de gemeente uit handen heeft gegeven en aan het gebied heeft toevertrouwd. Het gebied heeft zich dit gebiedsproces vervolgens ook met veel betrokkenheid toegeëigend. Iedereen vindt het gebiedsproces in de basis goed. Ook de gebruikers uit het gebied die kritisch zijn over bepaalde momenten, zijn positief over de gedachte achter deze aanpak. Mensen waarderen het initiatief en er is begrip voor de complexiteit van een proces als dit. Houd hieraan vast en beschouw de aanpak van dit gebiedsproces als een goede manier om met elkaar samen te werken.

Aanbeveling 2: Accepteer de verbeterpunten als waardevolle feedback

Het gebiedsproces in de Broekheurne is ook een proces geweest met waardevolle leermomenten voor de toekomst. Accepteer dat niet alles feilloos is verlopen. Deze manier van samenwerken is nieuw voor alle betrokkenen, de opgaven zijn complex en de belangen zijn tegengesteld en groot. Niet alles kan en zal 100% goed gaan in dit soort processen. Nu niet en in de toekomst niet. De open en eerlijke feedback die mensen geven in de gesprekken die we hebben gevoerd, bevat vele richtingaanwijzers voor de verbetering van een gebiedsgerichte aanpak. De feedback bevat daarnaast nuttige en bruikbare lessen voor participatieprocessen in het algemeen. Beschouw de opgedane ervaringen en lessen óók als een belangrijke opbrengst van dit proces.

Aanbeveling 3: Geef vooraf zoveel mogelijk duidelijkheid

De discussie over wind toonde hoe belangrijk het is om helderheid te hebben over de spelregels en de speelruimte bij een gebiedsgerichte aanpak. Daarbij gaat het met name om de kaders die gelden voor het gebiedsproces, het gekozen participatieniveau, het daarbij behorende besluitvormingsproces en wat dat concreet betekent voor ieders rol in de verschillende fasen van het proces.

3a - Bepaal de kaders en geef openheid van zaken

Zorg vooraf voor duidelijkheid over de kaders. In het gebiedsproces in de Broekheurne was er een scheiding in de kaderstelling tussen het wat en het hoe. De kaders gaven uiteindelijk aan dat er minimaal 88 terrajoules opgewekt diende te worden (het wat). Het gebied had de vrijheid dat zelf in vullen (het hoe). Deze manier van kaderstelling bleek niet helder genoeg voor alle betrokkenen in het proces. Leg bij een volgend gebiedsproces daarom duidelijk vast welke kaders er gelden en wees daarin duidelijk welke opgaven er allemaal thuishoren in het gebiedsproces en welke niet. Maar ook – als er vrijheid is om in het gebied ergens invulling aan te geven – of bij die vrijheid van invulling de speelruimte ergens beperkt wordt. Bijvoorbeeld door beleid en wetgeving vanuit het Rijk, de provincie of het beleid van de gemeente. Wees daarbij zo specifiek en concreet mogelijk: wat ligt er écht vast en waar valt niet aan te tornen? Wat is er nog bespreekbaar en wat niet? Ligt er een opgave voor de

duurzame opwek van energie, hoe groot is deze? Draai niet om de hete brei heen. Inwoners geven aan dat ze vooral één ding willen: duidelijkheid. Zorg daarom dat er politiek debat plaatsvindt over de kaders en dat er overeenstemming is vóór de start van het proces. Zodat er geen discussie ontstaat tijdens het gebiedsproces.

Leg de kaders vast en communiceer deze open, transparant en begrijpelijk. Doe dat niet alleen met opdrachtgevers en beslissers, maar ook nadrukkelijk met het gebied zelf. Zodat alle stakeholders in het gebiedsproces de kaders vooraf kennen, begrijpen en iedereen hetzelfde kennisniveau heeft. Veronderstel daarbij niet dat het overgrote deel van de mensen voorafgaand aan zo'n proces proactief kennisneemt van de kaderstelling en begrijpt wat dat in de praktijk betekent. Wees je hierbij als opdrachtgevers bewust dat dit soort processen voor de meeste mensen in het gebied geen dagelijkse kost is. Zoek aansluiting bij de kennisbehoefte van mensen.

Neem bij de kaderstelling ook de onzekerheden en onduidelijkheden mee die er zijn. Bijvoorbeeld omdat er nog landelijk, provinciaal of gemeentelijk beleid in ontwikkeling is. Zodat mensen weten dat kaders kunnen veranderen op basis van beleid of wetgeving die in een later stadium van kracht van wordt. Neem mensen hier goed in mee, zodat ze de afhankelijkheden begrijpen en tijdens of na afloop van een proces beter snappen waarom er soms nog geen antwoord is op vragen die voor hen belangrijk zijn. Tijdens dit proces lijken er in de laatste fase nog veel onduidelijkheden en vaagheden, dat frustrereert mensen. Hierbij moeten worden opgemerkt dat dit evaluatierapport eind mei tot stand is gekomen, de uiteindelijke inhoud van de gebiedsagenda was toen nog niet bekend bij de mensen die voor deze evaluatie gesproken zijn.

3b - Kies bewust en zorgvuldig het participatieniveau

Voor het gebiedsproces in de Broekheurne is gekozen voor participatie op het niveau van co-creatie. Dit is de vierde trede op de participatieladder van vijf treden. Dit niveau van participatie wordt in de Participatieverordening van de gemeente Enschede¹ (januari 2022) omschreven als co-produceren: 'inwoners, organisaties, bedrijven, andere belanghebbenden en gemeente beslissen samen'² Bij deze keuze past een terughoudende rol van de gemeente. Tijdens de discussie over windenergie bleek dat dat lastig was voor gemeenteraad en college. Weeg daarom vooraf goed af wat de impact is van deze keuze en wat het betekent voor rolverdeling en besluitvorming als het gebied aan zet is en er gekozen wordt voor co-creatie: als het besluit is om het proces los te laten, moeten raad en college het ook écht los durven laten. Of zoals de titel van dit rapport luidt: een broedende kip moet je niet storen.

De casuïstiek in de Broekheurne laat zien dat het belangrijk is dat de keuze voor het participatieniveau vooraf bewust, zorgvuldig en weloverwogen wordt gemaakt. Bij een zorgvuldige afweging vooraf, hoort ook de zorgvuldige afweging of co-creatie passend is voor iedere opgave in het gebiedsproces. Het wekken van verkeerde verwachtingen of het afgeven van gemengde signalen vanuit politiek en bestuur is schadelijk voor het proces en de relatie tussen inwoners en gemeente.

¹ Participatieverordening gemeente Enschede, januari 2022

² Participatieverordening gemeente Enschede, artikel 4.1

3c - Beschrijf het besluitvormingsproces in iedere fase

Als de kaders en het participatieniveau zijn bepaald, beschrijf dan duidelijk het besluitvormingsproces. Wie heeft het voor het zeggen in welke fase heeft van het proces. En wanneer en waar in het proces worden besluiten genomen door wie. De aanpak met achterbanbijeenkomsten, gebiedstafels, een bestuurlijke adviescommissie lijkt op zich prima te hebben gefunctioneerd in de Broekheurne. Alleen was voor veel mensen niet altijd duidelijk hoe dat werkte en waar nou precies invloed uitgeoefend kon worden en waar de besluiten werden genomen. Ook waren er veel vragen waarom bepaalde mensen, bepaalde rollen hadden in het proces. Wees daar zo transparant en duidelijk mogelijk over. Iedere vorm van vaagheid, geheimzinnigheid of schijn van partijdigheid ondermijnt het vertrouwen in het gehele proces.

3d - Communiceer transparant over ieders rol en speelruimte

Als er duidelijkheid is over de kaders, het participatieniveau én het besluitvormingsproces ontstaat er ook meer duidelijkheid over de rolverdeling in het proces. Mensen willen graag duidelijkheid over waar ze wel of niet mee kunnen praten en waar ze wel of geen invloed kunnen uitoefenen. Communiceer duidelijk ieders rol en waar, wanneer en welke mensen invloed uit kunnen oefenen in het gebiedsproces. Dit zorgt voor realistische verwachtingen en voorkomt teleurstelling achteraf.

Aanbeveling 4: Kies opnieuw voor een onafhankelijke gebiedsregisseur

De rol van de onafhankelijke gebiedsregisseur krijgt brede steun en is zeker een aan te bevelen bij de aanpak van andere gebiedsprocessen. De onafhankelijke rol is wezenlijk en heel bepalend geweest in het gebiedsproces in de Broekheurne waar veel partijen met verschillende belangen betrokken zijn. De onafhankelijke gebiedsregisseur kan boven de partijen staan en zorgen voor verbinding en evenwicht in een dynamisch krachtenveld. De ervaring met en persoonlijke waardering voor de manier waarop de gebiedsregisseur in de Broekheurne deze rol heeft vervuld, laat zien dat een aantal competenties en vaardigheden belangrijk is voor de invulling van deze rol. Zoals het spreken van de taal van de mensen, goed kunnen luisteren, communiceren en verbinden, duidelijkheid en kaders kunnen geven en daarnaast kennis hebben van de complexe opgaven en het politieke speelveld. Graag willen we ook meegeven dat deze rol veel vraagt van één persoon, en dat het hebben van duidelijkheid over de spelregels en rolverdeling essentieel is voor een gebiedsregisseur om zijn of haar werk goed te kunnen doen. Ook is het aan te bevelen om de gebiedsregisseur zoveel mogelijk steun te bieden met voldoende tijd, vertrouwen en professionele ondersteuning op het gebied van planning en communicatie (zie ook aanbeveling 5.)

Aanbeveling 5: Zet steviger in op communicatie en ondersteuning

In alle verhalen geven betrokkenen mee dat communicatie essentieel is in zo'n proces en dat er op dat vlak volop ruimte is voor verbetering. Zorg dat deze expertise op het gebied van communicatie gedurende het hele gebiedsproces voorhanden is in het kernteam, op zowel uitvoerend als strategisch niveau. Op uitvoerend niveau om te zorgen dat de uitnodigingen op tijd verstuurd worden, dat er continuïteit is in de informatie- en nieuwsvoorziening en dat er voldoende terugkoppeling plaatsvindt over het proces en de input die gebruikers uit het gebied hebben gegeven. Laat weten hoe het proces verder gaat en wat mensen kunnen

verwachten voor de toekomst. De impact van het ontbreken van dit soort communicatie en informatie is groot en onnodig.

Op strategisch niveau kan een communicatiepartner veel meerwaarde bieden in dit soort complexe processen. De strategische communicatieadviseur kan een goede sparringpartner zijn voor de gebiedsregisseur op het gebied van media- en woordvoering, het vertalen van complexe boodschappen naar een helder verhaal, maar ook bij het uitstippelen van een goede communicatiestrategie om inwoners niet alleen te betrekken maar ook het hele proces betrokken te houden.

Aanbeveling 6: Bewaak de integrale aanpak

Een les uit de Broekheurne is dat het energievraagstuk veel aandacht heeft opgeslokt. Het is goed voorstelbaar dat dit ook in andere gebiedsprocessen kan gebeuren. Denk daarom vooraf goed na hoe in zo'n integraal gebiedsproces het integrale karakter tot z'n recht komt en probeer dat waar mogelijk en nodig te organiseren. Bewaak het integrale van de aanpak tijdens het proces door op tijd het gesprek te verbreden naar andere thema's en onderwerpen die van belang zijn voor het gebied en het gebiedsproces.

Aanbeveling 7: Vertel van begin tot eind een evenwichtig verhaal

Draai niet om de hete brei heen, geef mensen duidelijkheid. In alle fasen van het proces: vooraf, tijdens en aan het eind. In zo'n proces draait alles om vertrouwen. Het is goed daarbij te beseffen dat met name de gemeente begint met een 1-0 achterstand aan het begin van zo'n proces. Van veel mensen moet het vertrouwen eerst worden gewonnen. Dat vertrouwen is in het begin zeker gewonnen in de Broekheurne. Mede dankzij de inzet van de persoonlijke aanpak en vele gesprekken van de gebiedsregisseur en omgevingsmanager. We zien dat het vertrouwen afneemt door verwarring over kaders en rollen, zoals in de discussie over windenergie. En dat het mensen frustreert dat er na anderhalf jaar nog veel vragen en losse eindjes zijn. Het is aan te bevelen om daar in de communicatie meer aandacht voor te hebben. Zorg dat mensen weten waar ze aan toe zijn en als dingen onduidelijk zijn en blijven, leg dan uit waarom dat zo is.

Vertel daarom steeds opnieuw het evenwichtige verhaal: van begin tot eind. Beschouw het gebiedsproces daarbij als een leerproces voor alle betrokkenen. Niet alles gaat goed, niet iedereen zal tevreden zijn over het verloop van het proces en de uitkomst. Wees je daarvan bewust, respecteer dat en bied daar ook ruimte voor. Spiegel de zaken niet mooier voor dan ze zijn. Vertel er een genuanceerd verhaal over, waarin niet alleen plek is voor de successen, maar ook voor de lessen die geleerd zijn. Het in co-creatie vaststellen van de gebiedsagenda is namelijk een belangrijke eerste stap, maar hierna volgt de uitvoeringsfase waarin partijen met elkaar de volgende stap gaan zetten. De manier waarop de gemeente het verhaal vertelt over dit soort processen is belangrijk om betrouwbaar, geloofwaardig en transparant te blijven als samenwerkingspartner

Dit onderzoek is uitgevoerd door Storypro.

Aan dit onderzoek hebben meegewerkt:

Femke Nales (coördinatie, dataverzameling, data-analyse en schrijven rapport)

Sem Stemerding (dataverzameling en data-analyse)

Judith Snel (dataverzameling en data-analyse)

Veerle Voesten (dataverzameling en data-analyse)

Annet Scheringa (data-analyse)